

**«ТАҲЛИЛИ ВАЗЪИ ВА ИҚТИСОДИ
ДАР САМТИ МУҲОЧИРАТ
ВА ПЕШНИҲОДИ ХИЗМАТРАСОНИҲОИ
ТИББӢ ВОБАСТА БА ВНМО ДАР
ТОҶИКИСТОН»**

ДУШАНБЕ 2022

Гурӯҳи муаллифон:
Наргис Ҷураева
Алиҷон Солиев
Иззатулло Ёқубов

Муаллифони ҳисобот:

Наргис Чураева,

мудири кафедраи тандурустии ҷамъиятӣ ва омили тиббӣ бо курси таърихи тибби Муассисаи давлатии таълимии «ДДТТ ба номи Абӯалӣ ибни Сино»

Алиҷон Солиев

муовини директори МД МҚ ВНМО Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Иззатулло Ёқубов

эпидемиологӣ МД МҚ ВНМО Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон

СИПОСГУЗОРӢ

Гуруҳи муаллифон ба ҳамаи аъзои гуруҳи методӣ барои омода намудани тадқиқот ва муҳокимаи ҳисобот миннатдорӣ баён менамояд, ҳамзамон миннатдории худро ба роҳбарият ва кормандони МД МҶ ВНМО, марказҳои ВНМО-и шаҳрҳои Хучанд, Кӯлоб, Панҷакент, Ҳисор, Турсунзода ва ноҳияи Рӯдакӣ, барои дастгирӣ дар гузаронидани мусоҳибаҳо мерасонад.

Сипосгузориҳои бепоён барои маслиҳат ва дастгирии техникӣ барои тадқиқот ба гуруҳи минтақавии коршиносон оид ба саломатии муҳоҷирон изҳор карда мешавад: Зинаида Абросимова, Кирилл Барский ва Даниил Кашницкий аз Кумитаи иҷроияи гуруҳи минтақавии коршиносон оид ба саломатии муҳоҷирон дар Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказӣ ибраз менамояд.

Ба ҳамаи онҳое, ки дар мусоҳибаҳо иштирок намудаанд ва бо хамин дар фаҳмиши мушкилотҳо саҳми арзанда гузоштанд, миннатдории махсус баён карда мешавад.

Нашр аз ҷониби Гуруҳи минтақавии коршиносон оид ба саломатии муҳоҷирон дар Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказӣ омода шуда, дар доираи Лоихаи минтақавии «Суботи хизматрасонӣ барои гуруҳҳои калидии Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказӣ» нашр шудааст (# SoS_project 2.0), ки аз ҷониби консорсиуми созмонҳо таҳти роҳбарии Альянсӣ тандурустии ҷамъиятӣ, дар ҳамкорӣ бо БО "100% Life", бо дастгирии молиявии Хазионаи Глобалӣ омода шудааст. Андешаҳои дар ин нашрия баёншуда ба муаллифон таалуқ дошта, метавонанд нуқтаи назари созмонҳои консорсиум ё Хазионаи Глобалиро инъикос накунад. Хазионаи глобалӣ дар ҳамроҳангсозӣ ва тасдиқи мавод инчунин хулосаҳои эҳтимолии он иштирок накардааст.

РОЙГОН ПАҲН МЕГАРДАД

МУНДАРИЧА

ИХТИСОРОТ	6
МУҚАДДИМА	7
МАҚСАДИ ВА ҲАДАФҲОИ ТАДҚИҚОТ	9
МЕТОДОЛОГИЯИ ТАДҚИҚОТ	10
1. ПАҲНШАВИИ ВНМО ДАР БАЙНИ МУҲОЧИРОН ДАР ТОЧИКИСТОН	13
2. БАРРАСИИ СИЁСАТИ ДАВЛАТИИ ТОЧИКИСТОН ДАР СОҲАИ МУҲОЧИРАТ ВА ТАНДУРУСТӢ	18
3. ХАДАМОТИ МУҲОЧИРАТ ВА СОҲАИ ВНМО/БПНМ ДАР ТОЧИКИСТОН	23
3.1 Мақомотҳои давлатӣ	23
3.2 Ташкилотҳои байналмилалӣ	24
3.3. Ташкилотҳои ҷамъиятӣ	27
4. АРЗӢБИИ ДАСТРАСИИ КӢМАКИ ТИББӢ БАРОИ МУҲОЧИРОНИ ГИРИФТОРИ ВНМО: МАЪЛУМОТ ДАР АСОСИ НАТИҶАҲОИ МУСОҲИБАҲОИ АМИҚ	31
4.1. Хусусиятҳои иҷтимоӣ ва демографии муҳочирон	31
4.2. Мавҷудияти ёрии тиббӣ дар Тоҷикистон барои муҳочироне, ки ба ватан баргаштаанд ва гирифтори ВНМО мебошанд	33

МУНДАРИҶА

4.3. Мавҷудияти ёрии тиббӣ дар Тоҷикистон барои шаҳрвандони хориҷӣ, ки гирифтори сирояти ВНМО МЕБОШАНД	36
4.4. Мавҷудияти ёрии тиббӣ барои муҳочирони гирифтори ВНМО дар кишвари муҳочират	38
4.5. Мавҷудияти ёрии тиббӣ барои муҳочироне, ки қабл аз рафтани ба муҳочират мақоми ВНМО-и худро медонанд	42
4.6. Ҳамкориҳои фаромарзӣ барои расонидани кӯмакӣ тиббӣ ба муҳочирони гирифтори сирояти ВНМО	43
5. ТАҲЛИЛИ ИҚТИСОДИИ ХАРОҶОТИ ТАБОБАТИ СИРОЯТИ ВНМО	47
БОЗЁФТХО	50
ТАВСИЯҶО	53
САРЧАШМАҶО ВА АДАБИЁТ	56
ЗАМИМА	59

ИХТИСОРОТ

- ТЗРВ** – Табобати зиддиретровирусӣ
ВНМО – Вируси норасоии масунияти одам
СУТ – Созмони умумичаҳонии тандурустӣ
НДЭ – Назорати дидбонии эпидемиологӣ
МА – Мусоҳибаҳои амиқ
МД – Муассисаи давлатӣ
ХГ – Хазинаи глобалӣ
СТАГҶ – Сироятҳои тавассути алоқаи ҷинсӣ гузаранда
ШВЗ – Шахсони бо ВНМО зиндагикунанда
СБМ – Созмони Байналмилалӣ Муҳоҷират
ВТҲИА – Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли
ВММША – Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳоли
ТҶ – Ташкилоти ҷамъиятӣ
ҚХ – Қарори ҳукумат
ҶТ – Ҷумҳурии Тоҷикистон
МД МҚВНМО – Маркази ҷумҳуриявии пешгирӣ ва мубориза бар зидди бемории ВНМО
МЗМ – Маркази захиравӣ барои муҳоҷирон
ВАО – Васоити ахбори омма
ИДМ – Иттиҳоди давлатҳои мустақил
БПНМ – Бемории пайдошудаи норасоии масуният
ММ – Муҳоҷирони меҳнатӣ
БС – Бемории сил

МУҚАДДИМА

Тибқи иттилои расмӣ, ҳамасола ба ҳисоби миёна 550 000 муҳоҷири меҳнатӣ аз Тоҷикистон барои кор ба хориҷа мераванд. Дар давраи эпидемияи¹ COVID -19 коҳиши муҳоҷирати меҳнатии хориҷӣ мушоҳида шуда имрӯз шумораи онҳое, ки аз кишвар хориҷ шудаанд, афзоиш ёфта истодааст. Тибқи маълумоти Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳоли, дар соли 2021 445 ҳазору 556 нафар шаҳрвандони Тоҷикистон бо сабабҳои гуногун ба хориҷи кишвар сафар кардаанд, ки аз ин шумора 373 ҳазору 773 нафар ба муҳоҷирати меҳнатӣ рафтаанд, ки дар байни онҳо 86,8 % (324 599 нафар) мардон ва ҳиссаи занон — 13,2% (49174)-ро ташкил медиҳад. Шумораи асосии муҳоҷиратро чавонони аз ҷиҳати иқтисодӣ ғаёб тарк мекунад: сину соли 18-39-сола зиёда аз се ду ҳиссаи (74,3%) муҳоҷирони меҳнатиро ташкил медиҳанд; 22,1%-и муҳоҷирони меҳнатӣ синнашон аз 50 то 59-сола мебошанд.² Тибқи маълумотҳои дигар шумораи муҳоҷирон аз инҳам зиёдтар мебошад: масалан, дар соли 2021 аз Тоҷикистон 1,6 миллион нафарро ташкил дода, сабаби асосии ворид шуданро ба Федератсияи Руссияро муҳоҷирати меҳнатӣ унвон кардаанд, ки ин нисбат ба омори расмӣ 3 маротиба бештар аст.³

Чараҳои асосии муҳоҷирати хориҷӣ ба кишварҳои ИДМ равона шудааст. Дар соли 2021 аз Тоҷикистон 374 ҳазор нафар, аз ҷумла 353 ҳазор ба Федератсияи Руссия, 9 ҳазор ба Ҷумҳурии Қазоқистон ва 12 ҳазор ба кишварҳои дигар (Корея ва кишварҳои Халиҷи Форс) муҳоҷират кардаанд.⁴ Муҳоҷирон ба далели набудани низоми раводид, мавҷудияти равобити муштараки таърихӣ фарҳангӣ рафтан ба Федератсияи Руссия ва кишварҳои ИДМ-ро афзалият мешуморанд.

Муҳоҷирати меҳнатии ғаёли аҳоли аз Ҷумҳурии Тоҷикистон бинобар як қатор омилҳои иҷтимоӣ иқтисодӣ ва демографӣ на танҳо нафъи иқтисодӣ, балки барои ҳарду кишвар манфиатҳои зиёдро ба бор овард.⁵ Мутаассифона, дар бораи саломатии муҳоҷирон маълумот кам аст, зеро фарогирии ин гурӯҳ бо

---

¹ Алимов А. Тамоюлҳои муҳоҷирати меҳнатӣ ва мушкилоти муҳоҷирони корӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Иқтисодиётӣ Тоҷикистон. 2019, № 3, с. 164

² Гузориши Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи рафти иҷрои Барномаи миллии мубориза бар зидди эпидемияи вируси норасоии масунияти одам дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025, Душанбе, 2022

³ Дар Руссия расман беш аз 2 миллион шаҳрванди Тоҷикистон ба сар мебаранд. Ин сеяки аҳолии қобили меҳнати ҷумҳурӣ аст, нашрияти портали YourTJ аз 12/06/2021 <https://your.tj/officialno-v-rossii-nahodjatsja-bol-ee-2-mln-grazhdan-tadzhikistana-jeto-tret-trudosposobnogo-naselenija-respubliki/>

⁴ Чаҳон Муҳоҷират Гузориши 2022. Созмони Байналмилалӣ Муҳоҷират. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022> дастрас аст

⁵ Бабаджанов Р.М., Махмадбекзода М.Ш. Потенсиали институтсионалии таъмини равандҳои муҳоҷират дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Иқтисоди Тоҷикистон. № 1, 2022. С. 157-164.

сабаби ҳаракати доимӣ барои омӯзиши тадқиқотӣ душвор аст. Бисёр одамон аз назари мутахассисони соҳаи тиб дар кишвари таъиншуда дур мемонанд, зеро онҳо аз сабаби монеаҳои забонӣ ва фарҳангӣ, кори ғайриқонунӣ ба ёрии тиббӣ муроҷиат намеkunанд ва дар натиҷа пурра аз корфармо вобастагӣ доранд; набудани полиси тиббии суғурта, гаронии хизматрасони дар муассисаҳои тиббии хусусӣ, маҳдудияти ҳуқуқи муҳоҷирон ба хизматрасонии тиббӣ, бинобар қонунҳои миллий.⁶

Имрӯз дар Тоҷикистон муҳоҷирон дар робита ба сирояти ВНМО як гурӯҳи осебпазир эътироф шуда, ба барномаҳои миллии мубориза бо ВНМО/БПНМ шомил шудаанд. Ҳамасола беш аз 300 ҳазор муҳоҷири корӣ ба кишвар бармегарданд ва дар сурати набудан ё қатъ шудани таърифи сирояти муҳити наздики худро на танҳо ба сирояти ВНМО, балки ба бемории сил, гепатит ва БРАҶГ гирифта меkunанд.⁷ Тибқи маълумоти НДЭ, паҳншавии сирояти ВНМО дар байни муҳоҷирон дар соли 2020 0,4 фоизро ташкил дод, ки нисбат ба шумораи умумии аҳоли, ки ин нишондод 0,2 фоизро ташкил медиҳад, хеле зиёд аст. Инчунин, дар рафти назорати дидбонии эпидемиологӣ дар байни муҳоҷирон бемории БРАҶГ (0,2 фоиз оташак) ва гепатити вирусӣ (0,8 фоиз) ба қайд гирифта шудааст. Паҳншавии ВНМО дар байни муҳоҷироне, ки ба гепатити вирусии С мубтало шудаанд, нисбат ба онҳое, ки гирифтори ин сироят нестанд (0,3%) хеле баландтар (10,7%) ташкил медиҳад.⁸

Дар муддати кӯтоҳ шумораи муҳоҷирони меҳнатии хориҷӣ афзоиш ёфта, муҳоҷирати меҳнатии занон зиёд мегардад.⁹

Ин вазъ барои системаи тандурустии Тоҷикистон сарбории изофӣ эҷод меkunад, бо дарназардошти зарурати расонидани кумаки марбут ба ВНМО, аз ҷумла ташхис, пешниҳоди ТЗРВ, муолиҷаи бемориҳои ҳамрадиқ, инчунин бемориҳои марбут ба ВНМО дар сурати набудани оғози саривақтӣ муолиҷа ба муҳоҷирони баргашта, инчунин шаҳрвандони хориҷӣ.

Ҳадафи ин ҳуҷҷат муайян кардани монеаҳои мебошад, ки дастрасии шахсони гирифтаи ВНМО-ро ба хизматрасонии тиббӣ дар Тоҷикистон маҳдуд меkunанд, ки собиқаи муҳоҷират доранд ва баррасии воқунишҳо барои рафъи ин монеаҳо мебошад.

---

⁶ Гузориши ҷаҳонии муҳоҷират. СБМ, 2020, саҳ. 237–238

⁷ Ҳадафҳои Тандурустӣ дар Тоҷикистон: татбиқи сиёсат ва тадбирҳо дар соҳаи тандурустӣ ва баланд бардоштани неқӯаҳволии аҳоли. Копенгаген: ТУТ/Аврӯпо; 2020. Иҷозатнома: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

⁸ Ҳисобот оид ба натиҷаҳои тадқиқоти «Назорати дидбонии эпидемиологӣ дар байни муҳоҷирони меҳнатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Ба сирояти ВНМО диққат диҳед. ВРИС ҚТ, GU RCAIDS, Душанбе 2020

⁹ Тадқиқот оид ба оморасозии Шарҳи минтақавии Оснӣ ва Укёнуси Ором оид ба татбиқи Паймони глобалӣ оид ба муҳоҷирати беҳатар, ботартиб ва мунтазам (Бангкок, 18-20 ноябри соли 2020

https://www.unescap.org/sites/default/files/Tajikistan_Voluntary%20GCM%20Review%20Report_RUS.pdf

---

МАҚСАДИ ВА ҲАДАФҲОИ ТАДҚИҚОТ

Мақсади тадқиқот муайян намудани монеаҳои ҳуқуқӣ ва институтсионалии марбут ба ВНМО мебошад, ки шаҳрвандони гирифтори ВНМО-и дорони таҷрибаи муҳочират рӯбарӯ мешаванд.

Ҳадафҳои тадқиқот:

Гузариши таҳлили вазъи саломатии муҳочирон ва расонидани хизматрасонии тиббии ВНМО дар Тоҷикистон, аз ҷумла:

1. тавсифи монеаҳои асосии ҳуқуқӣ ва институтсионалӣ, ки муҳочирони тоҷик дар Тоҷикистон ҳамчун кишвари асли, Ҳангоми тарки кишвар ва Ҳангоми бозгашт дучор мешаванд;
2. баррасии маълумоти мавҷудаи омили миллӣ оид ба паҳншавии ВНМО дар байни муҳочирон дар Тоҷикистон;
3. таҳлили сиёсати давлат дар соҳаи тандурустии муҳочирон, аз ҷумла дастгирии муҳочирони гирифтори ВНМО дар хориҷи кишвар, инчунин муолиҷа ва дастгирии муҳочирони байналмилалӣ дар Тоҷикистон; динамикаи бастании созишномаҳои байналмилалӣ ва дучониба дар соҳаи тандурустии муҳочирон бо дигар кишварҳо;
4. харитасозии шарикони ҷомеаи шаҳрвандӣ ва лоиҳаҳои, ки ба ҳалли мушкилоти саломатии муҳочирон нигаронида шудаанд;
5. таҳлили мухтасари ҷузъи саломатии муҳочирон дар Барномаи миллии мубориза бо ВНМО ва гранти Ҳазинаи глобалӣ, инчунин дар рӯзномаи механизми ҳамоҳангсозии кишвар;
6. тавсифи маълумоти мавҷуда оид ба хароҷоти давлатӣ вобаста ба муолиҷаи муҳочирони баргардонидашудаи мубталои ВНМО;
7. тавсифи мухтасари барномаҳои мавҷудаи давлатии омодагии пеш аз сафар ба муҳочирони меҳнатӣ;
8. дар асоси таҳлили вазъ ба бахши давлатӣ ва созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ оид ба рафъи монеаҳо дар дастрасӣ ба хизматрасониҳои ВНМО барои муҳочирони шаҳрванди Тоҷикистон тавсияҳо пешниҳод намояд.

МЕТОДОЛОГИЯИ ТАДҚИҚОТ

Барои амалӣ намудани вазифаҳои гузошташуда маҷмӯи усулҳои зерини тадқиқот истифода бурда шуд:

1. Тадқиқоти ҳучраи корӣ.

Дар доираи тадқиқоти ҳучраи корӣ ҳама ҳуҷҷатҳои мавҷудаи қонунгузори милли ва ҳисоботи баррасӣ намуда; маълумоти расмӣ нашркардаи Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи мубориза ва пешгирии ВНМО/БПНМ, муҳоҷират ва саломатии муҳоҷиронро таҳлил намуд; гузоришҳои ҷорӣ созмонҳои байналмилалӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ оид ба масъалаҳои тадқиқотӣ; сарчашмаҳои иттилоот бо маълумоти оморӣ оид ба паҳншавии сирояти ВНМО дар байни муҳоҷирон.

2. Мусоҳиба бо коршиносон.

Мусоҳибаҳои амиқ бо коршиносон тибқи саволномаҳои омодашуда гузаронида шуданд (Замимаи 5). Ба сифати коршинос намояндагони Созмони байналмилалӣ муҳоҷират, Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии мутахассисони МД МҚВНМО, Намояндагони Созмони байналмилалӣ дар шаҳри Душанбе ва минтақаҳо ҳамчун коршинос интихоб шуданд. (Замимаи 6). Барои ворид намудани саволҳо оид ба ҳамкориҳои фаромарзӣ дар гузориш бо ташкилотҳои ҷамъиятии «Ақида мавҷуд аст» аз Федератсияи Руссия, ки таҷрибаи кор бо муҳоҷиронро дорад, мусоҳиба гузаронида шуд. Ҳамагӣ 11 мусоҳиба гузаронида шуд. Пеш аз мусоҳиба аз ҳар як иштирокчи розигии огоҳшуда гирифта шуд.

3. Мусоҳиба бо шахрвандони гирифтори ВНМО, ки аз муҳоҷират баргаштаанд.

Барои муайян кардани монеаҳои асосие, ки муҳоҷирони тоҷик дар Тоҷикистон ҳамчун кишвари аслиашон ҳангоми тарки кишвар ва пас аз бозгашт рӯбарӯ мешаванд, бо муҳоҷирони гирифтори ВНМО мусоҳибаҳои амиқ гузаронида шуданд, ки дар байни онҳо:

1. Муҳоҷирони гирифтори ВНМО, ки пеш аз рафтани ба муҳоҷират дар бораи мақоми худ огоҳ буданд;

2. Муҳоҷирони гирифтори ВНМО, ки дар бораи мақоми худ дар кишвари қабулкунанда маълумот гирифтаанд;

3. Муҳочирони гирифтори ВНМО, ки баъди бозгашт аз муҳочират аз мақоми худ хабардор шудаанд.

Пеш аз МА аз ҳар як иштирокчӣ розигии огоҳшуда гирифта шуд. Зимни мусоҳиба бештар ба баррасии дастрасӣ ба хизматрасониҳои тиббӣ, аз ҷумла пешгирӣ, ташхис ва табобати сирояти ВНМО дода шуд; инчунин масъалаҳои тамғагузорӣ ва таъбиз нисбат ба ШВЗ, муайян намудани монеаҳои қонунгузорӣ ва иҷтимоию-фарҳангӣ, ки барои расонидан ва гирифтани ёрии тиббӣ аз ҷониби муҳочирони гирифтори ВНМО монеа мезаванд.

Азбаски аксари муҳочирон душаҳравандии Тоҷикистон ва Федератсияи Русияро доранд, аз нигоҳи методологӣ тасмим гирифта шуд, ки кишвари аслиаш, ки дар қайди назорати диспансерӣ гирифта шудааст ва ТЗВР-ро мегирад, баррасӣ карда шавад.

Ҷойгиршавӣ

Мусоҳибаҳои амиқ бо коршиносон ва муҳочирон дар моҳи августи соли 2022 дар шаҳри Душанбе ва дар минтақаҳо дар вилоятҳои Хатлон (Кӯлоб) ва Сӯғд (Хучанд ва Панҷакент) ва ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ (Ҳисор, Турсунзода ва Рӯдакӣ) гузаронида шуданд.

Воситаҳои тадқиқотӣ

Саволномаҳои мутобиқшуда барои мусоҳибаҳои амиқ ба забони русӣ омода карда шудаанд, ки аз ҷониби гурӯҳи методӣ таҳия ва ба тоҷикӣ тарҷума шудаанд.

4. Таҳлили маълумот оид ба хароҷоти давлатӣ барои табобати муҳочирони гирифтори сирояти ВНМО.

Таҳлили иқтисодӣ моделсозии якчанд вариантҳои хароҷоти расонидани ёрии тиббӣ ба муҳочирони гирифтори ВНМО, арзёбии бори молиявӣ ба буҷети кишвар бо истифода аз равишҳои гуногун ва муайян намудани модели аз ҳама камхарчро дар бар гирифт. Усули асосии муқоисаи хароҷоти буҷет, инчунин моделсозии сценарияҳо «тадқиқоти ҳуҷраи қорӣ» бо ҷамъоварии маълумот аз манбаъҳои кушода ва пӯшида, ҳисоботи шӯъбаҳои дахлдор, методологияҳои мавҷудаи таҳлили хароҷоту фоида, нашрияҳои илмӣ ва дигар манбаъҳо буд. Хароҷоти ТЗВР аз БРСММ/Ҳазинаи Глобалӣ гирифта мешавад, зеро тамоми доруҳои ЗРВ тавассути БРСММ аз ҳисоби Ҳазинаи Глобалӣ харидорӣ карда мешаванд.

Тадқиқот хароҷоти моделҳои табобати ВНМО-ро, ки аз рӯи речаҳои табобат ва марҳилаҳои клиникаи сирояти ВНМО ҷамъ оварда шудаанд, баррасӣ намуда, дар бар мегирад:

- харочот барои харид, интиқол ва нигоҳдории доруҳои ЗРВ;
- арзиши табобати статсионарӣ (ёрии таъҷилӣ) барои 21 рӯз;
- арзиши хариди доруворӣ барои пешгирӣ ва табобати сироятҳои оппортунистӣ;
- харочоти захираҳои инсонӣ;
- харочоти тадқиқоти клиникӣ, биохимиявӣ ва инструменталӣ;
- харочоти арзёбии озмоиши оид ба табобат.

Дар доираи тадқиқот таҳлили иқтисодии табобати як бемори ВНМО-ро таҳлил кардааст.

Барои таҳлили харочот ду модели табобат гирифта мешавад:

1. Табобати амбулатории бемори мубталои сирояти ВНМО, ки танҳо мубталои ВНМО муайян шудааст ё бо сабаби гирифтани табобати зиддиретровирусӣ чандин сол боз зери назорат аст.

2. Табобати статсионарии бемори гирифтори ВНМО, ки истеъмоли ЗРВ-ро намегирад ё истеъмоли онро қатъ кардааст, ки дар натиҷа дар у бемориҳои ҳамрадиҳои ВНМО пайдо шудааст, пас идомаи табобати ЗРВ-и амбулаторӣ гузаронида мешавад. Ин вазъ ҳоси шаҳрванди Тоҷикистон буда, бо сирояти ВНМО гирифтормебошад, пас аз баргаштани муҳоҷирати меҳнатии тӯлонӣ, ки дар он ҷо ба хизматрасонии ВНМО дастраси нашошт.

Арзиши тадқиқоти клиникӣ, биохимиявӣ, инструменталӣ ва лабораторӣ аз сарчашмаҳои гуногун, аз ҷумла Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон № 600 аз 2 декабри соли 2008 "Дар бораи тартиби хизматрасонии тиббию санитарӣ ба шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар муассисаҳои системаи давлатии тандурустӣ" ба даст оварда шудааст, ва ғайра. Харочот барои 12 моҳи табобат ҳисоб карда шуд.

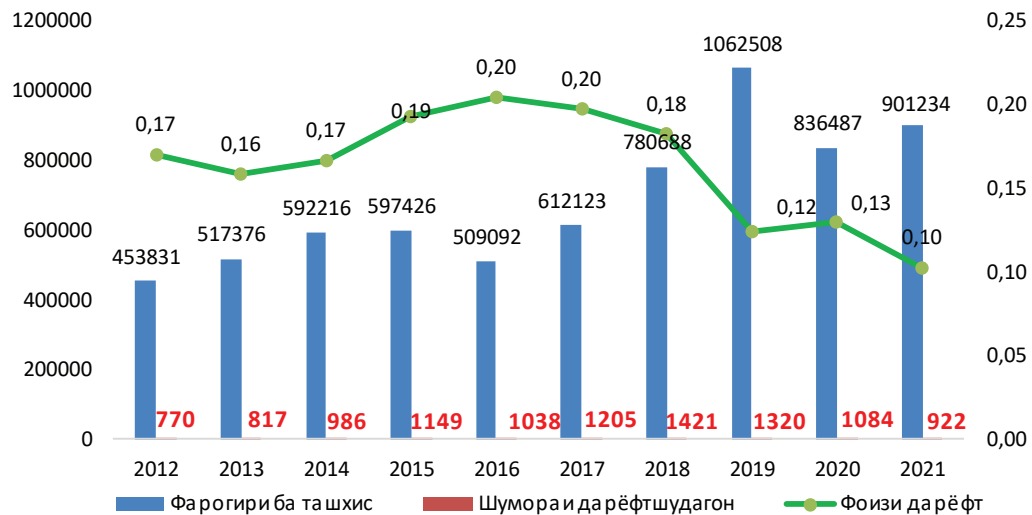
1

ПАҲНШАВИИ ВНМО ДАР БАЙНИ МУҲОЧИРОН ДАР ТОЧИКИСТОН

Эпидемияи ВНМО дар Тоҷикистон ҳоло ҳам дар марҳилаи мутамарказ қарор дорад, ки ин аз сатҳи сироятёбии ВНМО дар соли 2021 дар байни аҳоли (0,2%) дар муқоиса бо паҳншавии одамоне, ки маводи муҳаддири тазриқӣ истеъмол мекунанд (11,9%) шаҳодат медиҳад.

Тибқи маълумоти МД МҚВНМО то 30 июни соли 2022 шумораи умумии гирифтронии ВНМО (аз соли 1991) дар кишвар 14540 нафарро ташкил дод, ки аз ин 9264 (63,7%) мардон ва 5276 (36,3%) занон мебошанд.

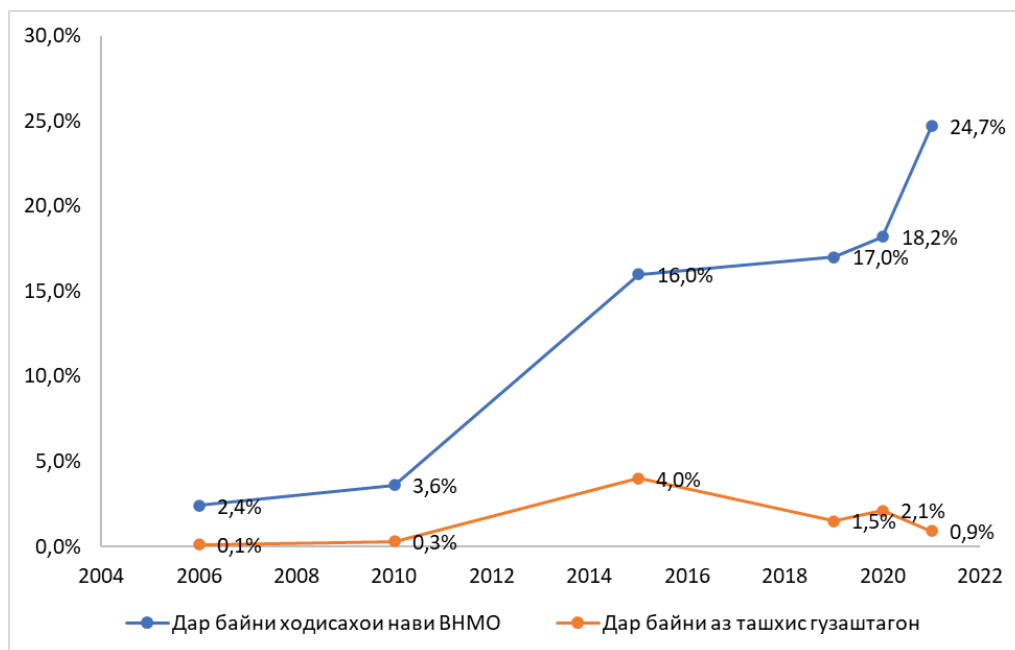
Соли 2021 дар Тоҷикистон 922 сирояти нави ВНМО (калонсолон ва кӯдакон) ба қайд гирифта шудааст, ки нисбат ба соли 2020 162 ҳолат ва нисбат ба соли 2019 328 ҳолат кам мебошад. Соли 2021 гирифтронии ВНМО 578 нафар мардон (62,7%) ва 344 нафар занон (27,3%) ба қайд гирифта шудаанд. Дар маҷмӯъ, тамоюли афзоиши ҳиссаи занон дар байни ҳамаи ҳолатҳои нави ВНМО мушоҳида мешавад.

Расми 1. Муайян кардани ВНМО дар байни шахсон, ки барои ВНМО ташхис шудаанд, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2012-2021 Манбаъ: МД МҚВНМО

Роҳҳои асосии интиқоли ВНМО дар соли 2021 инҳо мебошанд: алоқаи ҷинсӣ - 83,7% ва сӯзандору - 11,3% ҳолатҳо (охири - асосан тавассути истифодаи маводи муҳаддири сӯзандоруи ғайритиббӣ).

Ҳиссаи шахсони дорои таҷрибаи муҳочирати байналмилалӣ аз шумораи умумии ба қайд гирифташуда бо сирояти ВНМО 12 фоизро ташкил медиҳад.

Расми 2. Ҳиссаи муҳочирони меҳнатӣ дар байни беморони гирифтори ВНМО ва муҳочирони меҳнатии аз ташхис гузашта дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Манбаъ: МД МЧВНМО

Саҳми муҳочирони меҳнатӣ дар байни ҳолатҳои нави ташхисшудаи ВНМО дар солҳои охир аз 16% дар соли 2015 то 24,7% дар соли 2021 афзоиш ёфтааст (расми 2.). Ҳар чорумин ҳолати ВНМО дар соли 2021 дар байни шахсони дорои таҷрибаи муҳочирати меҳнатӣ ошкор шудааст. Роҳи асосии интиқоли ВНМО дар соли 2021 дар байни муҳочирони меҳнатӣ алоқаи ҷинсӣ (95,6%) буда, аксар вақт инҳо алоқаҳои гетеросексуалӣ мебошанд. Аз шумораи умумии муҳочирони гирифтори ВНМО 11,6% занон ташкил медиҳанд.

Ташхиси ВНМО (соли 2017) ва худсанҷиши ВНМО (2019) бо истифода аз луоби милки дандон (муоинаи намунаи луоби даҳон) бо мақсади баланд бардоштани сатҳи фарогирии аҳоли бо ташхиси ВНМО дар байни гуруҳҳои калидӣ аз ҷониби Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор қабул карда шудааст.

Тибқи маълумоти МД МҚВНМО фоизи хеле пасти фарогирии муҳочиронро бо ташҳиси ВНМО нишон медиҳад, зеро аксар вақт танҳо онҳое, ки аз тариқи расмӣ мераванд, ташҳис карда мешаванд. Аксари муҳочирон ҳангоми бозгашт ҳангоми зарурат, дар ҳолати бад шудани вазъи саломатӣ, бақайдгирӣ (агар онҳо дар кишвари таъиншуда аллакай аз ташҳиси ВНМО гузашта бошанд ва мақоми худро донанд) муроҷиат мекунанд.

Ҷадвали 1. Фарогирии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ташҳиси ВНМО дар соли 2021 ва фоизи ошкор шудани ВНМО аз рӯи гурӯҳҳо

<i>Гурӯҳҳои ташҳисшуда</i>	<i>2021</i>		
	<i>Ташҳис</i>	<i>Ҳодисаҳои нави ВНМО</i>	<i>% ошкоршаванда</i>
Ҳамагӣ	901234	922	0,10%
Алоқамандони ШВЗ	10216	202	1,98%
Муҳочирон	25434	228	0,90%
МҲ	3580	11	0,31%
НТ	19657	48	0,24%
Махбусон	12963	24	0,19%
Мувофиқи нишондодҳои клиникӣ	191814	218	0,11%
Кормандони ҷинсӣ	12980	8	0,06%
Навхонадорон	96020	27	0,03%
Занони ҳомиладор	277182	39	0,01%
Донорҳои хун	60138	7	0,01%
Дигарон	191250	110	0,06%

Манбаъ: МД МҚВНМО

Фоизи баландтарини ошкор шудани ҳолатҳои нави ВНМО ҳангоми ташҳис дар байни одамоне, ки бо ШВЗ дар тамос буданд (1,98%) ва дар байни муҳочирони меҳнатӣ (0,9%) қайд карда шудааст (Ҷадвали 1).

Дар тақсимои ҷинс шахсоне, ки барои ВНМО ташҳис шудаанд, бартарияти занон қайд карда мешавад: ба ҳисоби миёна 63-77% занони муоинашуда дар муқоиса 23-37% мардони муоинашуда. Бо вучуди ин, таносуби мардон дар байни мубталоён ба ВНМО нисбат ба занон зиёдтар аст. Паҳншавии ташҳис дар байни занон ба он вобаста аст, ки ташҳиси ҳатмии ВНМО ҳангоми ҳомиладорӣ гузаронида мешавад.

Омори расмии солҳои охир низ нишон медиҳад, ки тақрибан ҳар як зани ҳомила, ки мубталои ВНМО мебошад, шавҳари онҳо дар солҳои қаблӣ дар муҳочирати меҳнати қарор доштааст, ки ӯ низ мубталои бемории ВНМО мебошад.

Аммо ин шахрвандон ба омор ҳамчун шахсони алоқаманди ШВЗ дохил мешаванд ва аз ин рӯ аз омори муҳочирон дур мондаанд; ин ба мо имкон медиҳад, тахмин кунем, ки фоизи ошкор шудани ВНМО дар байни муҳочирон метавонад аз ин ҳам зиёдтар бошад. Равиши шабех дар озмоишҳои аз ҷиҳати клиникӣ нишондодашуда ва дар байни аҳолии асосӣ низ мушоҳида мешавад. Агар дар байни онҳо шахсони дорои таҷрибаи муҳочират бошанд, пас онҳо ҳамчун намояндагони гурӯҳҳои калидӣ рамзгузорӣ карда мешаванд.

Дар Тоҷикистон дар солҳои 2008, 2013 ва 2020 назорати дидбонии эпидемиологӣ (НДЭ) бо шомил кардани муҳочирон ба гурӯҳи осебпазир гузаронида шуда буд. Тибқи маълумоти НДЭ 2020, дар байни муҳочирони меҳнати ташхисшуда (n = 3500), паҳншавии сирояти ВНМО 0,4% мебошад. Маълумоти шабех бо НДЭ дар соли 2013 ба даст оварда шуда (n = 3300) ташкил медиҳад. Паҳншавии бештари ВНМО дар гурӯҳи синну соли муҳочирони аз 50-сола боло (0,8%), баъдан дар гурӯҳи 30-39-сола (0,5%) ва 40-49-сола (0,4%) ба қайд гирифта шудааст. Муҳочирон бо рафтори хатарнок тавсиф карда шуданд: 56% мардон ва 11% занон дар муҳочират шарикони ғайри муқаррарии чинсӣ доштанд ва 35% мардон ва 8,0% занон дар муҳочират шарикони тичорати чинсӣ доштанд. Аз соли 2008 то соли 2020 шумораи заноне, ки шарикони ғайримуқаррарӣ доштанд 5 маротиба ва шумораи шарикони тичорати чинсӣ 2 маротиба афзудааст¹⁰.

Чадвали 2. Дастовардҳо дар татбиқи Стратегияи байналмилалӣ 95-95-95 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2017–2021

Манбаъ: МД МҚВНМО

<i>Нишондодҳо/солҳо</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>
Фоизи гирифтгори ВНМО, ки мақоми худро медонанд (аз рақами тахминӣ – 95 нафари аввал)	42,4%	58,0%	62,5%	67,6%	72,0%
Фарогирии ТЗРВ дар байни ШВЗ (дуюм 95)	73,7%	77,3%	80,2%	84,2%	86,5%
Самаранокии ТЗРВ (сейум 95)	68,0%	69,7%	73,7%	86,0%	87,2%

Тоҷикистон низ ба татбиқи ҳадафҳои 95-95-95 Барномаи муштаракӣ Созмони Милалӣ Муттаҳид оид ба ВНМО/БПНМ (ЮНЭЙДС) «Фаст Пайравӣ - Анҷоми эпидемияи БПНМ то соли 2030»: 95% шахсони мубталои ВНМО мақоми худро

¹⁰ Барномаи миллии муқовимат ба эпидемияи вируси норасоии масунияти одам ва бемории пайдошудаи норасоии масуният дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025, 27 февралӣ соли 2021, № 50

медонанд, 95% табобати зиддиретровирусиро оғоз мекунанд ва 95% ба рафъи вирусҳо ноил мешаванд. Муваффақиятҳо дар татбиқи стратегияи байналмилалӣ 95-95-95 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пешрафти назаррасро нишон медиҳанд (Ҷадвали 2). Аммо, монетаҳо дар роҳи ташҳиси густурда аз сабаби тамғагузорӣ, таъбиз ва огоҳии пасти ҷомеа аз масъалаҳои ВНМО/БПНМ имкон намедиҳад, ки ба ҳадафи назаррас ноил гардад.

Ҷадвали 3. Фарогирии ТЗРВ дар байни ҳолатҳои нав ташҳисшудаи ВНМО дар байни муҳоҷирони меҳнатӣ

<i>Солҳо</i>	<i>Ҳодисаҳои нави ВНМО дар байни ММ</i>	<i>Фарогирии ТЗРВ байни ҳолатҳои нав ташҳисшудаи ВНМО дар байни ММ</i>	<i>Шумораи умумии ММ, ки бо ВНМО зиндаги кунанда</i>	<i>Шумораи умумии ММ, ки табобати ВНМО-ро давом дода истодаанд</i>
2018	270	253 (93,7%)	956	826 (86,4%)
2019	255	241 (94,5%)	1164	1031 (88,6%)
2020	197	183 (92,9%)	1343	1185 (88,2%)
2021	228	216 (94,7%)	1548	1387 (89,6%)

Манбаъ: МД МЧВНМО

Дар ҷадвал фарогирии баланди муҳоҷирони аз нав ба қайд гирифта шуда бо табобати ЗРВ нишон медиҳад, зеро аксари онҳо дар марҳилаҳои охири сирояти ВНМО қарор дошта, нишондодҳои мустақим барои табобат ниёз доранд. Ҳангоми рафтани ба кишвари дигар, риояи табобат аз сабаби шароите, ки муҳоҷирон дар он қарор доранд, хеле душвор аст, ки дар натиҷаи он табобатро идома додан, ба таври назаррас коҳиш меёбад.

Нақши муҳоҷирати меҳнатӣ дар рушди эпидемияи ВНМО/БПНМ дар Тоҷикистон сол то сол назаррас буда, он далели афзоиши ҳиссаи муҳоҷиронро дар байни шахсони ба ВНМО гирифта шуда дар солҳои охир гувоҳӣ медиҳад. *Сарфи назар аз он, ки паҳншавии ВНМО дар байни муҳоҷирон то ҳол дар сатҳи паст қарор дорад, бояд ба назар гирифт, ки фарогирии ин гурӯҳ ба ташҳис бо назардошти миқёси муҳоҷирати шаҳрвандон аз Тоҷикистон хеле паст аст.* Ҳиссаи занони дар муҳоҷирати меҳнатӣ қарор дошта, чи аз гурӯҳҳои калидӣ ва ҷӣ дар байни аҳолии ҷомеа низ афзуда истодааст, ки ин хатари сирояти ВНМО-ро на танҳо бо роҳи ҷинсӣ, балки амудӣ низ зиёд мегардонад. Далели хавфи паҳншавии ВНМО дар байни заноне, ки дар муҳоҷират дар давоми 12 соли охир шарикони ҷинсӣ надоштанд, 5 маротиба афзудааст. Дар баробари ин, фарогирии барномаҳои пешгирӣ ва муолиҷаи сирояти ВНМО дар байни муҳоҷирон нокифоя аст. Нигоҳ доштани риояи табобат дар муҳити муҳоҷират низ мушкил аст.

2

БАРРАСИИ СИЁСАТИ ДАВЛАТИИ ТОЧИКИСТОН ДАР СОҲАИ МУҲОЧИРАТ ВА ТАНДУРУСТӢ

Сиёсати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи муҳоҷират ва тандурустӣ аз як қатор қонунҳо ва санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, стратегияҳо ва барномаҳои миллӣ, ки барои ба нигоҳдори ва ҳифзи ҳуқуқи муҳоҷирон, танзими ҷараёни муҳоҷират ва таъмини кафолатҳои ҳифзи саломатӣ нигаронида шудааст.

Конститутсия ва қонунҳо:

Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон 6 ноябри соли 1994 (тағйироту дар солҳои 1999 ва 2003) қабул шудааст. Дар Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ ба саломатӣ ва ҳифзи саломатии ҳамаи шаҳрвандон, инчунин шаҳрвандони хориҷи ва шахсони бешаҳрванд муқаррар карда шудааст. Татбиқи кафолатҳои конститутсионӣ аз ҷониби Кодекси тандурустӣ ва дигар қонунҳо, инчунин сиёсат ва барномаҳои дахлдори ҳукумат дастгирӣ карда мешаванд.

Дар аини замон Қонун «Дар бораи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 1 феввали соли 1996 № 230 аз эътибор соқит карда шуда, Қонуни нав «Дар бораи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 2 январӣ соли 2018, №1471 қабул гардидааст¹¹. Дар он ҳуқуқҳои шаҳрвандони хориҷӣ ба нигоҳдории тандурустӣ ва таъминоти иҷтимоӣ баробар бо шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ифода ёфтааст. Қонун на танҳо ҳуқуқу озодиҳо, балки масъулияти шаҳрвандони хориҷиро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян кардааст. Тибқи он, муҳлати будубоши шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар қаламрави ҷумҳурӣ то 10 рӯзи қорӣ афзоиш ёфтааст.

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муҳоҷират» аз 11 декабри соли 1999, № 881 (дар таҳрири охири Қонун аз 03.08.2018, № 1541) асосҳои ҳуқуқӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии муҳоҷирати дохилӣ ва хориҷиро муайян менамояд ва ба танзими равандҳои муҳоҷират дар Ҷумҳурии Тоҷикистон нигаронида шудааст. Он мафҳумҳои асосиро дар бораи намудҳои муҳоҷират ва муҳоҷирон, давлатҳои рафтани ва шуғли аҳоли ташкил медиҳад. Тартиби фиристодани муҳоҷирони қорӣ ба хориҷа, тартиби вуруду хуруҷи муҳоҷирони қорӣ тавсиф шудааст: муҳоҷирон дар сурати бастанӣ шартномаи меҳнатӣ бо корфармо, шиносномаи хориҷӣ ва раводид дар ҳолати зарурӣ метавонанд ба қор раванд.

---

¹¹ Натиҷаҳои мониторинги қонунгузории миллии кишварҳои узви ИДМ дар соҳаи бақайдгирии муҳоҷирон барои солҳои 2018-2021

http://www.cisstat.com/migration/CIS_Migration_List%20of%20normative%20acts.htm

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мусоидат ба шуғли аҳоли» аз 1 августи соли 2003. Дар он принципҳои асосии сиёсати давлат дар соҳаи мусоидат ба шуғли аҳоли ифода ёфтааст. Дар моддаи 23 ба муҳочирони меҳнатӣ, ки ба Ватан баргашта, хоҳиши шуғли соҳибкорӣ доранд, аз ҷониби мақомоти давлатии шуғли аҳоли барои ташкили фаъолияти соҳибкорӣ (дар нашри Қонуни ҚТ аз 28.06.2011 № 724).

Кодекси тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 15 марти соли 2017 №712 қабул гардидааст. Кодекс дар асоси «Қонун дар бораи ҳифзи саломатии аҳоли (1997) ва 16 қонуни қаблан дар соҳаи тандурустӣ қабулшуда, аз ҷумла Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мубориза бар зидди вируси норасоии масунияти одам ва бемории пайдошудаи норасоии масуният» аз 28 декабри с. 2005 (аз рӯзи қабули кодекс ин қонунҳо бекор карда шуданд). Тибқи кодекс, муҳочирони меҳнатӣ ҳамчун гурӯҳи осебпазир муайян карда шудааст. Боби 24 ба воқуниш ба ВНМО ва синдроми пайдошудаи норасоии масуният дахл дорад. Дар он ӯҳдадорӣ ШВЗ оид ба муоинаи тиббӣ ва муолиҷа дарч гардида аст. Ба ҳамаи шахрвандони гирифтори ВНМО аз ҷониби давлат таъаббат, ташхис ва пешгирии бепул кафолат дода мешавад. Барои шахрвандони хориҷӣ (муҳочирон) дар Тоҷикистон пешгирии бепули ВНМО кафолат дода шуда, муоинаи тиббии ВНМО беном ва ихтиёрӣ сурат мегирад.

Созишномаҳои байнихукуматӣ:

Тибқи Қонуни “Дар бораи муҳочират” шахрвандони Тоҷикистон ба муҳочирати расмӣ қорӣ ба кишварҳои фиристода мешаванд, ки бо онҳо созишномаҳои байнихукуматӣ мавҷуд аст, то ҳуқуқи онҳо ҳимоя карда шавад.

Созишнома дар бораи ҳамкорӣ дар соҳаи муҳочирати меҳнатӣ ва ҳифзи иҷтимоии муҳочирони меҳнатӣ аз 15 апрели соли 1994. Созишнома самтҳои асосии ҳамкорӣ кишварҳои ИДМ дар соҳаи фаъолияти меҳнатӣ ва ҳифзи иҷтимоии муҳочирони меҳнатӣ ва аъзоёни оилаҳои онҳоро, ки дар қаламрави яке аз давлатҳои ИДМ ба таври доимӣ иқомат доранд ва фаъолияти меҳнатии худро дар қаламрави ИДМ амалӣ менамоянд, дар дигар давлати ИДМ мувофиқи қонунгузори мамлақати шуғл танзим менамояд.

Созишномаи ҳамкорӣ кишварҳои узви ИДМ дар мубориза бар зидди муҳочирати ғайриқонунӣ аз 6 март соли 1998. Созишнома бо мақсади рушди ҳамкориҳои кишварҳои ИДМ дар самти пешгирии муҳочирати ғайриқонунӣ таҳия шудааст. Тибқи ин созишнома моҳи апрели соли 2001 фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пурзӯр намудани мубориза бар

зидди муҳочирати ғайриқонунӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» қабул гардид, ки механизми ҳамкориҳои байни вазорату идораҳои кишварро барои ба амал баровардани назорати муҳочират муайян мекунад.

Созишнома байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Федератсияи Руссия дар бораи тартиби будубоши шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар қаламрави Федератсияи Руссия аз 8 феввали соли 2013. Тибқи ин созишнома, мӯҳлатҳои имтиёз барои будубоши шаҳрвандони Тоҷикистон дар Федератсияи Руссия бидуни ӯҳдадорӣ сабти ном дар маҳалли будубош дар давоми 15 рӯз муқаррар шудааст. Бо дарназардошти вазъи бозори меҳнат бо мақсади ҳифзи ҳуқуқи, иҷтимоӣ ва фароҳам овардани шароити мусоиди корӣ барои муҳочирони меҳнатӣ як қатор созишномаҳо байни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар кишварҳо ба имзо расидаанд.

Созишнома байни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Федератсияи Руссия дар бораи фаъолияти меҳнатӣ ва ҳифзи ҳуқуқи шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Федератсияи Руссия ва шаҳрвандони Федератсияи Руссия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 16 октябр соли 2004. Созишнома фаъолияти меҳнати муваққатии шаҳрвандони як мамлакатро дар ҳудуди мамлақати дигар танзим мекунад. Моддаи 8-и ин санад доираи дастрасии муҳочирони меҳнатиро ба ёри тиббии қонунӣ муайян мекунад. Ёри тиббӣ бояд аз ҳисоби корфармо дар баробари шаҳрвандони кишвари қабулкунанда таъмин карда шавад. Суғуртаи иҷтимоӣ бо шартномаи алоҳидаи суғуртаи иҷтимоӣ таъмин карда мешавад.¹²

Чунин созишномаҳои байниҳукуматӣ бо Ҷумҳурии Қирғизистон (1998), Ҷумҳурии Қазоқистон (2005), Ҷумҳурии БелоРуссия (2011), Давлати Қатар ва Аморти Муттаҳидаи Араб (2019) ба имзо расидаанд. Дар доираи ҳар як созишнома гурӯҳҳои корӣ таъсис дода шудаанд, ки барои баррасии масъалаҳои мушкил мунтазам чамъ меоянд ва метавонанд минбари баррасии тадбирҳои ҳифзи саломатии муҳочирон ва беҳтар намудани дастрасии онҳо ба хизматрасониҳои тиббӣ гардад.

Қонуни намунавӣ «Дар бораи дастрасии баробар ба пешгирӣ, таҳхис ва таботати сирояти ВНМО дар кишварҳои ИДМ» бо Қарори Ассамблеяи байнипарлумонии давлатҳои аъзои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил аз 26 ноябри соли 2021 № 53-6 қабул шудааст. Тибқи қонун, кӯмаки тиббӣ дар робита ба ВНМО ба шаҳрвандони хориҷӣ, ки муваққатан дар кишвари қабулкунанда қарор доранд, аз ҳисоби давлате, ки онҳо шаҳрвандии онро доро мебошанд, расонида мешавад. Ба занони ҳомилаи гирифтори ВНМО ва маҳбусон аз ҳисоби давлате, ки дар ҳудуди он қарор доранд, ёри тиббӣ расонида мешавад. Давлатҳо инчунин дастрасии доруҳои ЗРВ-ро дар шабакаи дорухонаҳо барои шаҳрвандоне, ки ҳуқуқи таботати ройгон надоранд, таъмин мекунанд.¹³

---

¹² <https://www.szrf.ru/szrf/doc.php?nb=102&issid=1022006006000&docid=14>

¹³ Қонуни намунавӣ «Дар бораи дастрасии баробар ба пешгирӣ, таҳхис ва таботати сирояти ВНМО дар кишварҳои ИДМ» аз 26 ноябри соли 2021 № 53-6.

Концепсия ва барномаҳои миллӣ:

Концепсияи сиёсати давлатии муҳоҷирати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 8 октябри соли 1998 № 411 бафзалиятҳои сиёсиро нисбат ба муҳоҷироне, ки худуди кишварро тарк намудаанд муайян кардааст. Аз ҷумла, бастанӣ шартномаҳои байналмилалӣ бо кишварҳое, ки муҳоҷирон аз Тоҷикистонро қабул мекунанд, барои ҳифзи ҳуқуқҳои қонунии онҳо; таҳияи заминаи қонунгузорӣ, ки ба меъёрҳои ҳуқуқии байналмилалӣ ҷиҳати идоракунии муҳоҷирати меҳнатии хориҷӣ мувофиқат мекунанд; таҳия ва татбиқи барномаи муҳоҷирати меҳнатӣ; ташкили системаи ҳифзи иҷтимоии муҳоҷирон шароит фароҳам меорад. Дар доираи татбиқи концепсияи мазкур ҳуҷҷатҳо ва стратегияҳои минбаъдаи сиёсӣ дар соҳаи муҳоҷират таҳия ва тасдиқ карда шуданд.

Концепсияи муҳоҷирати меҳнатии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ба хориҷа аз 9 июни соли 2001 № 242 бо мақсади танзими масъалаҳои муҳоҷирати меҳнатӣ ба хориҷи кишвар, ҳифзи иҷтимоӣ ҳуқуқии шаҳрвандони ба хориҷа сафарбаркунанда қабул шудааст. Концепсияи мазкур дар якҷоягӣ бо СБМ таҳия шудааст ва бештар ба масъалаҳои шуғл нигаронида шудааст, назар ба ҳифзи саломатии муҳоҷирони корӣ.

Стратегияи миллии муҳоҷирати шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 ба таъмини идоракунии давлатии равандҳои муҳоҷират, ҳифзи иҷтимоӣ ҳуқуқии муҳоҷирон ва оилаҳои онҳо, рушди институтсионалӣ ва истифодаи самараноки муҳоҷират дар соҳаи иҷтимоӣ иқтисодӣ ва рушди инноватсионии кишвар равона гардидааст. Дар ҳоле, ки стратегияҳои қаблӣ танҳо ба муҳоҷирати меҳнатӣ равона гардида буд ин стратегия тамоми намудҳои муҳоҷиратро ба назар гирифта, барои ҳар яки онҳо қадамҳои минбаъдари таҳия менамояд. Дар нақшаи муҳоҷирати меҳнатӣ омӯзиши бозорҳои иловагии байналмилалӣ ва рушди ҳамкориҳои байнидавлатӣ ва байниидоравӣ, инчунин таҳкими ҳамкориҳо бо созмонҳои байналмилалӣ пешбинӣ шудааст.

Барномаи миллии муқовимат ба эпидемияи вируси норасоии масунияти одам ва бемории пайдошудаи норасоии масуният дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025 аз 27 феввали соли 2021. № 50. Дар ин барнома тадбирҳои пешгирикунанда барои муҳоҷирони корӣ ва роҳандозии ҳамкориҳои минтақавӣ барои муқолаи байни кишварҳо оид ба мушкилоти муҳоҷирони корӣ ва ВНМО, ташхис ва табобати бемориҳои сироятӣ пешбинӣ шудааст.

Стратегияи ҳифзи саломатии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2030. Яке аз ҳадафҳои стратегияи мазкур паст кардани бемориҳои сироятӣ, баҳусус сирояти ВНМО, сил, гепатитҳои вирусӣ ва БРАҶГ мебошад. Ҳалли ин масъала ба

такмили системаи назорати эпидемиологӣ ба ин васила такмил додани ҷамъовари маълумот оид ба сирояти ВНМО, ҳамгирии хадамоти пешгирӣ ва табобати беморӣ бо ёрии умумии тиббӣ нигаронида шудааст. Масъалаи гузариш аз маблағгузори донорҳо ба маблағгузори бучети давлатӣ зикр гардида дар ин робита зарурати таҳияи механизмҳои маблағгузори устувори чорабиниҳои зидди ВНМО, аз ҷумла дастгирии таҳияи барномаҳое, ки ба муҳочирон ва дигар гурӯҳҳои хатари баланд дошта нигаронида шудаанд, равона шудааст. Ҳадаф инчунин таъмини 100% фарогирии ТЗРВ барои ШВЗ мебошад.

3

ХАДАМОТИ МУҲОЧИРАТ ВА СОҲТОРИ ВНМО/БПНМ ДАР ТОЧИКИСТОН

3.1. Мақомотҳои давлатӣ

Хадомоти муҳочирати назди Вазорати меҳнат, муҳочират ва шуғли аҳоли

Хадомоти муҳочирати Вазорати меҳнат, муҳочират ва шуғли аҳоли воҳиди мустақили сохторӣ буда, ташаккул ва татбиқи сиёсати муҳочиратро таъмин менамояд¹⁴. Ин хадомот бо Маркази ҷумҳуриявии пешгириӣ ва мубориза бо ВНМО оид ба ҳамкорӣ дар самти пешгирии ВНМО миёни муҳочирон шартнома дорад.

Муассисаи давлатии «Агентии шуғли корӣ дар хорича»-и Вазорати меҳнат, муҳочират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Маркази ҷумҳуриявии клиникаи бемориҳои касбӣ оид ба ҳамкорӣ дар соҳаи муоинаи тиббии пеш аз сафар (пеш аз сафар)-и муҳочирон барои кор кардан дар хорича шартномаи ҳамкори дорад. Муоинаи тиббии пеш аз сафар инчунин санҷиши ВНМО ва силро дар бар мегирад.

Марказҳои машваратӣ ва оmodасозии пеш аз сафар ба муҳочирони Хадомоти муҳочират дар шаҳрҳои Душанбе, Хоруғ, Хучанд ва Бохтар ташкил карда шудаанд. Пеш аз сафар бо ҳар як муҳочирони меҳнатӣ дар асоси инфиродӣ дар мавзӯи пешгирии ВНМО суҳбату корҳои фаҳмондадиҳӣ гузаронида мешавад.¹⁵ Он инчунин курсҳои тақмили ихтисос ва саводнокии ҳуқуқӣ, курсҳои забонро пешниҳод мекунад.

Намояндагии Вазорати меҳнат, муҳочират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Федератсияи Руссия бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 4 июни соли 2014 №392 бо мақсади хифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои шаҳрвандон кушода шудааст, ки барои муҳочирони меҳнатӣ роҳнамои ва таҳкими ҳамкориҳо бо мақомоти дахлдори Федератсияи Руссия оид ба масъалаҳои муҳочират, тадбирҳои татбиқи иҷрои созишномаҳои байналмилалӣ Тоҷикистон дар соҳаи муҳочират ва таҳлили имкониятҳои муҳочирони тоҷик дар бозори меҳнати Руссияро амали месозад.¹⁶

---

¹⁴ Бобочонов Р.М., Маҳмадбекзода М.Ш. Потенсиали институтсионалии таъмини равандҳои муҳочират дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Иқтисоди Тоҷикистон. № 1, 2022. Саҳ. 158

¹⁵ Гузориши Хадомоти муҳочирати Вазорати меҳнат, муҳочират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи рафти иҷрои Барномаи миллии мубориза бар зидди эпидемияи вируси норасоии масунити одам дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025. Душанбе, 2022

¹⁶ С. Рязанцев. Муҳочирати меҳнатӣ аз Осиёи Марказӣ ба Руссия дар шароити бӯҳрони иқтисодӣ.

<https://globalaffairs.ru/articles/trudovaya-migratsiya-iz-czentralnoj-azii-v-rossiyu-v-kontekste-ekonomicheskogo-krizisa/>

Дар доираи созишномаи байни ВММША ва Маркази байналмиллалии рушди сиёсати муҳоҷират, маркази захиравии муҳоҷирон барои таъмин намудани маълумоти дақиқ ва саривақтӣ ба муҳоҷирони эҳтимоли оид ба муҳоҷирати беҳатар, муназзам ва мунтазам кушода шуд. Маркази захиравӣ дорои манбаи электронӣ (www.mrc-tajikistan.org) мебошад, ки дар он маълумоти мукамал барои муҳоҷирон, инчунин тамосҳои созмонҳоеро фароҳам меорад, ки дар ҳолати зарурӣ дар хориҷи кишвар ва дар Тоҷикистон тамос гирифтани мумкин аст. Бо дарназардошти он, ки ин манбаъ барои ҳамаи муҳоҷирон дастрас аст, аз он барои пешниҳоди маълумот дар бораи саломатии муҳоҷирон истифода бурдан бамаврид аст.

Сохтори хадамоти ВНМО/БПНМ дар Тоҷикистон

Хизматрасонии давлатие, ки ба шахсони гирифтори ВНМО дар чумхурӣ хизмат мерасонад, аз ҷониби Марказҳои пешгирӣ ва мубориза бар зидди ВНМО(Марказҳои ВНМО) хизматрасонии мегардад. Марказҳои пешгирӣ ва мубориза бар зидди ВНМО муассисаҳои мустақили профилактикии навъи махсус буда, ба сохтори Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил мешаванд. Имрӯз дар чумхурӣ Маркази чумхуриявии пешгирӣ ва мубориза бо ВНМО, 4 маркази вилоятӣ пешгирӣ ва мубориза бо ВНМО, 61 Марказ ва дар тобиати он озмоишгоҳҳои шаҳрию ноҳиявӣ амал мекунанд. Муассисаи давлатии «Маркази чумхуриявии пешгирӣ ва мубориза бо ВНМО» муассисаи роҳбарикунанда буда, ба фаъолияти марказҳои вилоятӣ, шаҳрӣ, ноҳиявӣ, аз ҷумла марказҳои навтаъсисшудаи мубориза бо ВНМО-ро роҳбарӣ мекунанд. МД МҚВНМО дар таъмини таҷриба дар татбиқи барномаҳои давлатии мубориза бо ВНМО/БПНМ, таҳияи қонунҳо ва санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ нақши муҳим мебозад.

3.2 Ташкилотҳои байналмилалӣ

Ташкилотҳои байналмилалӣ, ки дар Тоҷикистон фаъолият мекунанд, ҷун қоида, ташкилотҳои донорӣ мебошанд, ки дар татбиқи Барномаҳои миллии дар соҳаи муҳоҷират ва тандурустӣ, ислоҳоти соҳаи тандурустӣ, баланд бардоштани сифати хизматрасонии тиббӣ ва дастгирии молиявӣ ё техникӣ ва ғайра мерасонанд. Ташкилотҳое, ки дар самти ВНМО/БПНМ ва муҳоҷират дар Тоҷикистон фаъолият мекунанд, инҳоянд:

Созмони Байналмиллалии Муҳоҷират (СБМ) пешбари созмони байниҳукуматӣ дар соҳаи муҳоҷират буда, бо шарикони ҳукуматӣ, байниҳукуматӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ ҳамкориҳои зич дорад. СБМ дар Тоҷикистон аз соли 2005 ба ин сӯ ба масоили беҳдошти муҳоҷирон машғул аст ва тарҳҳоеро барои

чилавгирӣ аз БРАҶГ, ВНМО ва сил дар миёни муҳоҷирони тоҷик ва шаҳрвандони хориҷӣ дар Тоҷикистон амалӣ мекунад. Кор дар соҳаи саломатии муҳоҷирон дар ҳамкориҳои зич бо Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешавад ва иборат аз якҷанд чузъҳо: ташкили системаҳои тандурустӣ ба муҳоҷирон нигаронидашуда, мониторинги саломатии муҳоҷирон (таҳқиқот ва ғ.), ҳамкориҳои байнисоҳавӣ ва фаромарзӣ, дастгирии техникӣ дар таҳияи ҳуҷҷатҳои сиёсати миллӣ ва минтақавӣ, ки ниёзҳои марбут ба муҳоҷиратро дар бар мегиранд.¹⁷

Ҳадафи **Ҳазинаи ВНМО-и шарқу-ғарб (AFEW - International)** ин коҳиш додани паҳншавӣ ва таъсири эпидемияи ВНМО дар байни гурӯҳҳои осебпазир мебошад. Дар соҳаи пешгирӣ, табобат, нигоҳубин ва дастгирии сирояти ВНМО дар Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказӣ кор мекунад. Ҳазинаи мазкур дар Тоҷикистон намоёндагии худро дошт, ки лоиҳаи «Интегратсияи иҷтимоию иқтисодии занони аз муҳоҷирати меҳнатӣ баргашта»-ро то охири соли 2017 амалӣ намуд.

Фаъолиятҳои коҳиш додани зарар дар байни нашъамандони тазриқӣ аз ҷониби **Институти Чамъияти Кушода – Ҳазинаи Кумак** аз соли 2004 дастгирӣ мегардид. Дар нуқтаҳои боварии истеъмолкунандагони маводи муҳаддир сӯзандоруро, маводҳои таълимӣ иттилоотӣ ва машваратҳои мутахассисони гуногун (мутахассисони оид ба табобати БРАҶГ, ВНМО/БПНМ ва ғайра) таъмин карда шуданд. Ҳазинаи кӯмак дар доираи Барномаи тандурустии ҷомеа ҷиҳати пешгирии нашъамандӣ дар байни ҷавонон, пурзӯр намудани иқтидори хадамоти тиббии низомии пенитенсиарии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ташҳиси саривақтӣ ва хизматрасонии босифати тиббии маҳкумшудагон, чорабиниҳо аз ҷумла табобати сирояти ВНМО ва сил ба амал оварда мешуд.

Барномаи Рушди Созмони Милали Муттаҳид дар Тоҷикистон аз соли 1994 инҷониб фаъолият мекунад. Барнома доираи васеи фаъолиятҳоро дар бар мегирад, аз ҷумла оид ба паст кардани сатҳи камбизоатӣ, идоракунии демократӣ, энергетика ва муҳити зист, инчунин коҳиш додани сарбории ВНМО/БПНМ, сил ва вараҷа. БР СММ гирандаи асосии гранти Ҳазинаи Глобалӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо **Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ (СУТ)** дар доираи як қатор барномаҳо, аз ҷумла чузъҳои монанди ҷамоаҳои кумакҳои башардӯстонаи созмонҳои байналмилалӣ дар соҳаи тандурустӣ, ислоҳоти соҳаи тандурустӣ, ҳифзи саломатии модару кӯдак, аз ҷумла барномаҳои солимии репродуктивӣ, пешгирии вараҷа, назорати бемории сил,

---

¹⁷ <http://www.iom.tj/index.php/en/activities/migration-health>

ВНМО/БПНМ, солимии равонӣ, ғизо, амнияти озуқаворӣ ва дигар бемориҳо, омодагӣ ба ҳолатҳои фавқулодда амал карда истодааст.

Ҳазинаи глобалӣ ҳар се сол барои мубориза бо ВНМО, сил ва вараҷа маблағ чамъовари менамояд. Маблағгузори ин фонд аз ҳисоби ҳукуматҳо, бахши хусусӣ ва созмонҳои ғайриҳукуматӣ сурат мегирад.

Дар Тоҷикистон Ҳазинаи Глобалӣ барномаҳоро тавассути Кумитаи миллии ҳамоҳангсозӣ (КМХ) оиди мубориза бар зидди ВНМО/БПНМ, сил ва вараҷа дар Ҷумҳурии Тоҷикистон маблағгузорӣ карда, ки ҳамкориҳои вазорату идораҳо, созмонҳои байналмилалӣ, ҷомеаи шаҳрвандӣ, динӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ дар татбиқи тадбирҳои профилактики ва зидди эпидемиявии ВНМО/БПНМ, сил, вараҷа ва ғайраҳо ҳамоҳанг ва амалӣ менамояд.

Аз оғози фаъолияти Ҳазинаи глобалӣ Тоҷикистон барои бахши ВНМО 5 грант ба маблағи умумии азхудшуда 98 551 287 доллар дарёфт кардааст. Айни замон Ҳазинаи Глобалӣ тамоми харидҳоро барои барномаҳои пешгирӣ барои гуруҳҳои калидӣ, доруҳои ЗРВ ва дигар доруҳои зарурӣ барои таъбиқи сирояти ВНМО, қисми зиёди харидҳо барои ташҳиси ВНМО (тестҳо, таҷҳизот, реактивҳо), барои татбиқи барномаҳои пешгирӣ барои гуруҳҳои калидӣ, дастгирии созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва дастгирии ҳукуқии ШВЗ ва гуруҳҳои калидӣ аҳолии маблағгузорӣ мекунад.¹⁸

«То соли 2015 Ҳазинаи Глобалӣ барои кор бо муҳочирон маблағ ҷудо мекард – вохӯриҳои байниидоравӣ ва вохӯриҳо оид ба саломатии муҳочирон гузаронида шуда, назорати дидбонии эпидемиологӣ гузаронида мешуд. Дар даври навбатии маблағгузорӣ (2015-2018) тамоми маблағҳои донорҳо танҳо ба гуруҳҳои калидӣ равона карда шуданд, ки муҳочирони меҳнатиро дар бар намегиранд...» (Зӯҳро Нурляминова, МД МҶВНМО).

Моҳи март соли 2023 дархости нав барои се соли оянда таҳия карда мешавад, ки метавонад фаъолиятҳоро оид ба кор бо муҳочирон дар бар гирад.

Барномаи муштаракӣ Созмони Милали Муттаҳид оид ба ВНМО/БПНМ (ЮНЭЙДС) воқуниши байналмиллалиро ба ВНМО/БПНМ ҳамчун таҳдиди саломатии ҷомеа бо ҳадафи аз байн бурдани ин беморӣ то соли 2030 дар доираи Ҳадафҳои Рушди Устувор ҳамоҳанг месозад.

---

¹⁸ Болтаева М. Ҷумҳурии Тоҷикистон: Арзёбии устувории воқуниш ба ВНМО дар байни аҳолии асосӣ дар заминаи гузариш аз дастгирии Ҳазинаи глобалӣ ба маблағгузори давлатӣ. Вилнюс, Литва; Ассотсиатсияи АвруОсиё оид ба коҳиш додани зарар, 2021

Агентии Иёлотӣ Муттаҳида оид ба рушди байналмилалӣ (USAID)¹⁹ мушкилоти хариду фурӯши одамон ва муҳочирати меҳнатиро тавассути дастгирии иҷтимоӣ, таълимӣ ва молиявӣ муҳочирони меҳнатии собиқ, бахусус онҳое, ки дигар иҷозаи бозгашт ба Федератсияи Руссия надоранд, ҳал мекунад. Барномаҳои USAID ба онҳо барои дубора ҳамгироӣ кардан ба ҷомеаҳои худ ва гирифтани малакаҳои, ки барои пайдо кардани кор ё оғози тичорат заруранд, кӯмак мекунад.

Азбаски Тоҷикистон барои муқобилият бо эпидемияи ВНМО захираҳои маҳдуди худро дорад, фаъолиятҳои асосӣ аз ҳисоби созмонҳои байналмилалӣ донорӣ амалӣ карда мешаванд. Аммо сармоягузори донорҳо бештар аз самти фаъолияти онҳо ва вазъи иқтисодии берунӣ вобаста аст. Дар робита ба ин, дар самтҳои афзалиятнок дар таъминоти молиявӣ камбудӣҳо ҷой доранд, ки субот ва устувории фаъолияти ҷориро зерӣ шубҳа мегузорад.

3.3. Ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ

Ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ нақши пайвандгари байни мақомоти давлатӣ, созмонҳои байналмилалӣ ва гурӯҳҳои калидиро мебозанд. Баъзе созмонҳои ғайридавлатиро ҳуди намояндагони кишрҳои асосии аҳоли ташкил медиҳанд, ки ин ба онҳо барои беҳтар дарк кардани ниёзҳо ва талабот бартарӣ медиҳад ва муоширатро бо баҳрабардорон осон мекунад. Иқтисодии созмонҳои ҷамъиятӣ гуногун аст ва шумораи кормандоне, ки дар ташкилот кор мекунад, аз шумораи лоиҳаҳои дар айни замон амалишаванда вобаста аст. Устувории молиявӣ яке аз камбудӣҳои созмонҳои ғайриҳукуматӣ мебошад.²⁰ Эпидемияи COVID-19 ва бӯҳрони ҷаҳонӣ иқтисодӣ ба маблағгузори созмонҳои ғайриҳукуматӣ таъсири манфӣ расонидааст. Баъзе ташкилотҳо имрӯз фаъолияти худро дар интизории лоиҳаҳо хеле коҳиш додаанд.

Дар Тоҷикистон ташкилотҳои ҷамъиятӣ кофӣ ҳастанд, ки мубталоҳои ВНМО нигаронида шудааст. Гурӯҳҳои мавриди ҳадафи созмонҳои ҷамъиятии “Шабаккаи тоҷикии занони мубталои ВНМО” ва созмони ҷамъиятии “Гули Сурх” занон ва кӯдакони гирифтори ВНМО мебошанд.

Дигар созмонҳои ғайридавлатӣ, аз қабили "СПИН+" дар Душанбе, "Дина" дар Хуҷанд, "Волонтёр" дар Хоруғ, "Бузург" дар Панҷакент, "Накукор" дар Кӯлоб ба истеъмолкунандагони маводи муҳаддир таваҷҷуҳ доранд ва ҳамчунин дар мавзӯи ВНМО кор мекунад. Ҳадафи асосии ин созмонҳо коҳиш додани зарар аз истеъмоли маводи муҳаддир ва коҳиш додани сарбории сирояти ВНМО дар байни гурӯҳҳои калидӣ мебошад.

---

¹⁹ <https://tj.usembassy.gov/ru/embassy-ru/dushanbe-ru/setions-offices-ru/usaaid-tajikistan-ru/>

²⁰ Т.Абдуллоев, П.Дюрих, Б.Константинов, К.Гамельман. Чалби ҷомеаи шаҳрвандӣ дар сохтори иҷтимоӣ. Варақҳои заминавӣ - Тоҷикистон. БРСММ, 2016, саҳ.4

Аз соли 2015 то инҷониб ташкилотҳои хидматрасони ВНМО хадамоти таъхиси ВНМО-ро пешкаш мекунанд, ки ин имкон медиҳад, ки гурӯҳҳои дорони хатарӣ баланд сари вақт бо таъхис фаро гирифта шаванд. Дар соли 2019 беш аз сеяки ҳамаи ҳолатҳои нави ВНМО дар кишвар ба қайд гирифташуда тавассути таъхис аз ҷониби ташкилотҳои хадамоти ВНМО ошкор карда шудаанд.²¹

Ташкилоти ҷамъиятии «Дина» аз соли 2016 пас аз дарёфти грант барои ошкор кардани ҳолатҳои нави гирифтӣ ба ВНМО дар байни муҳоҷирон таъхис, машварат ва кӯмак дар дарёфти таъбат машғул шуда, дастгирии равонӣ мерасонад. Ташкилот ба нақша гирифтааст, ки дар заминаи худ дармонгоҳ кушояд, то ба муштариён хидматрасони тиббӣ расонад.

Ташкилоти ҷамъиятии «Бузург», ки аз соли 2003 фаъолият мекунанд, дар ҳамкорӣ бо СБМ аз соли 2018 барномаҳои барои муҳоҷирон амалӣ менамояд; мақсади фаъолият пешниҳоди маълумот дар бораи ВНМО/БПНМ, роҳат ба марказҳои диспансерии зидди сили, муоинаи бемории сил ва тарғиб намудани риояи таъбат мебошад.

«Аксаран муҳоҷирон барои таъхиси ВНМО ба мо меоянд, онҳо наметавонанд ба маркази ВНМО бираванд. Мо таъхиси дуоби даҳон дорем ва озмоиш мекунем» (Дилором Эгамбердиева, Ташкилоти ҷамъиятии «Бузург»).

Ташкилоти ҷамъиятии «СПИН-плюс» соли 2007 таъсис ёфтааст. Дар баробари барномаҳои кам кардани зарар, фаъолияти ташкилот ба ошкор намудани ҳолатҳои нави сирояти ВНМО, гузаронидани таъхис дар заминаи ташкилот, ба хидматрасони тиббӣ расонидан ва муолиҷа, ҳамроҳии мизоч ба сифр сарбории вирусӣ алоқаманд аст; инчунин барои беҳтар намудани дастрасии шахсонӣ гирифтӣ ба ВНМО ба хидматрасониҳои зидди сил корҳои тарғибӣ идома дорад.

РОО «Афиф» дар соҳаи муҳоҷират як қатор лоиҳаҳои амалӣ намуд: «Муҳоҷирати меҳнатӣ: огоҳӣ ва дастрасӣ» дар соли 2019, «Омузиш оид ба арзёбии сатҳи муҳоҷирати меҳнатӣ дар Тоҷикистон ва Қирғизистон», «Омузиш оид ба арзёбии сатҳи муҳоҷирати меҳнатӣ дар байни ШМҶ дар вилояти Хатлони Ҷумҳурии Тоҷикистон» дар соли 2017.

Хадафи ташкилоти ҷамъиятии «Шабакаи тоҷикистони занони мубталои ВНМО» занон ва кӯдакони гирифтӣ ба ВНМО мебошанд. Ташкилот аз ибтидои фаъолият дар самти муҳоҷират ва ВНМО фаъолият дорад, ки мақсади асосии он занҳо – ҳамсарони муҳоҷирон мебошанд.

---

²¹ Ҳисобот дар бораи пешрафти кишвар - Тоҷикистон. Баҳодиҳии глобалии СПИД, 2020. Душанбе, 2021

«Муҳочирони гирифтори ВНМО қариб ҳар рӯз ба назди мо меоянд. Мардум дар интернет ба мо муроҷиат мекунанд, баъзан дар бораи сирояти ВНМО маслиҳат менурсанд. Моро тавассути шабакаҳои иҷтимоӣ пайдо мекунанд» (Тахмина Ҳайдарова, ГҶ «Шабакаи тоҷикистони занони мубталои ВНМО»)

«Ташкилоти хайрияи ҷамъиятии «Имкониятҳои баробар» аз соли 2007 вучуд дорад. Ҳадафи асосии ташкилот, пешгирии ва таъбаоти сирояти ВНМО ва дигар сироятҳои ҳамрадиф, инчунин баланд бардоштани саводнокии ҳуқуқӣ ва кӯмак дар дараҷаи байни гурӯҳҳои калидӣ, инчунин ШВИ мебошад.

«... Муҳочирон бисёртар барои депортатсия муроҷиат мекунанд; чӣ гуна худро ба қайд гирифтани ва мақоми худро нишон надодан; воситаҳои ҷимояро аз кучо пайдо кард...» (Фариштамоҳ Гулова, Ташкилоти ҷамъиятии хайрияи «Имкониятҳои баробар»)

Дар Тоҷикистон ба ҷуз аз ташкилотҳои хидматрасонии ВНМО, ташкилотҳои дигари ҷамъиятӣ низ фаъолият мекунанд («Маркази ҳуқуқи инсон», «Ахтарӣ бахт», «Ғамхорӣ», «Накукор» ва ғайра), ки бо муҳочирон мустақиман, додани маслиҳатҳои ҳуқуқӣ оид ба ҳифзи иҷтимоӣ, пешгирии хариду фурӯши одамон, ба реинтегратсияи шахрвандони баргашта ва ғ.

Фаъолияти созмонҳои ғайридавлатӣ ва созмонҳои байналмилалӣ дар соҳаи муҳочират асосан бо ташаббус ва дастгирии молиявии СБМ, БР СММ ва AFEW - International амалӣ карда мешавад.

«Мо барои худ мизочонро ба муҳочир ва ғайримуҳочир ҷудо намекунем, зеро ҳамаи онҳо давра ба давра ё гоҳ-гоҳ ба муҳочират мерасанд. Мо гуруҳҳои асосӣ дорем ва вазифаи мо ба онҳо ёрӣ расондан аст...» (Пулод Ҷамолов, ГҶ «SPIN plus»)

Аз соли 2005 то 2014 Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар якҷоягӣ бо Вазорати меҳнат, муҳочират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва СБМ оид ба пешгирии ВНМО, бемориҳои сироятӣ дар байни муҳочирон ва оилаҳои онҳо фаъолона кор бурданд²². СБМ зиёда аз 25 созмони ҷамъиятии миллиро барои кор бо муҳочирони корӣ ва аъзои оилаҳои онҳо дар самти пешгирии БРАҶГ ва ВНМО омӯзонд. Ин кор дар 35 ноҳияи Тоҷикистон дар якҷоягӣ бо ҳуҷраҳои дӯстона барои муҳочирон дар заминаи марказҳои пӯсту зуҳравӣ, ки муолиҷаи синдроми БРАҶГ-ро ба муҳочирон ва аъзоёни оилаи онҳо ройгон фароҳам овардаанд, анҷом дода шуд. Дар доираи лоиҳа маводи иттилоотӣ, таълимӣ ва коммуникатсионӣ, аз қабилӣ, филми ҳуҷҷатӣ, брошюраҳо, баннерҳо, плакатҳо, маводи таълимӣ, барои театрҳои сайёр таҳия карда шуданд.

---

²² Фаъолияти лоиҳа бо дастгирии молиявии БР СММ/ Хазиначи Глобалӣ (даврони 4 ва 6) амалӣ карда шуд.

Лоиҳаи «Беҳтар кардани дастрасии муҳочирон дар доираи ВНМО дар Тоҷикистон» аз ҷониби AFEW International дар ҳамкорӣ бо СБМ дар Тоҷикистон соли 2019 оғоз шудааст. Ҳадафи лоиҳа баланд бардоштани сатҳи огоҳии муҳочирони меҳнатӣ дар бораи муҳочирати беҳатар ва пешбурди рафтори саломатӣ дар робита бо БРАҶГ ва ВНМО тавассути шабакаҳои мушовирони ҳамсолон буд. Дар натиҷаи корҳои оммавӣ (ТҶ « Накукор ») ва маъракаи иттилоотӣ натиҷаҳои назаррас ба даст оварда шуданд. Дар натиҷа, теъдоди муҳочироне, ки дар шаҳри Кӯлоб аз ташхис гузаронида шуданд, чаҳор баробар афзудааст.

Лоиҳаи «Таҳкими муҳити мусоид ва тавсеаи чорабиниҳои пешгирию табобатӣ оид ба паст кардани сарбории ВНМО ва бемории сил дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» 2021-2022 аз ҷониби ташкилоти ҷамъиятии « Аффиф » бо дастгирии Барномаи рушди СММ дар Тоҷикистон амалӣ карда мешавад. Ҳадафҳо аз баланд бардоштани ташхис ва ошкор кардани ВНМО дар байни нашъамандони тазриқӣ, фарогирии муолиҷаи ТЗРВ ва беҳбуди дастрасӣ ба барномаҳои пешгирикунанда, аз қабилӣ кам кардани зарар, нуқтаи мубодилаи сузандоруро ва хизматрасониҳои сатҳи паст иборатанд.

ҶДММ «Тироз» лоиҳаи таълимӣ ва иттилоотии «Мигрант-Мобайл» -ро дар доираи лоиҳаи «Беҳтар намудани муқовимат ба радикализатсия ва маълумоти бардурӯғ дар Осиёи Марказӣ» бо дастгирии молиявии Иттиҳоди Аврупо таҳия менамояд. Портали ягонаи иттилоотӣ таълимӣ Мигрант - Мобайл ва замимаи интерактивӣ мобилӣ бо мақсади фароҳам овардани имкониятҳои иловагӣ барои дастрасии фаврӣ ба захираҳои иттилоотӣ ва ҳалли мушкилоти доғи муҳочирон, бахусус дар давраи бӯҳрони COVID-19 таҳия шудааст.²³ Дар манбаи электронӣ маълумот дар бораи тартиби воридшавӣ ва ҳуҷҷатгузорӣ ба Федератсияи Руссия ва Ҷумҳурии Қазоқистон барои муҳочирон, шахрвандоне, ки ба муҳочирати меҳнатӣ рафтани ҳастанд, инчунин аъзои оилаи онҳоро дар бар мегирад.

---

²³ <https://migrant-mobile.com/o-proekte/>

4

АРЗЁБИИ ДАСТРАСӢ БА КӢМАКИ ТИББӢ БАРӢ МУҲОЧИРОНИ ГИРИФТОРИ ВНМО: МАЪЛУМОТ АЗ МУСОҲИБАҲӢ АМИҚ

4.1. Хусусиятҳои иҷтимоӣ ва демографии пурсидашудагон

Барои муайян кардани монсаҳо дар дастрасии муҳочирони гирифтори ВНМО ба кӯмаки тиббӣ бо муҳочирон бо истифода аз саволномаҳои таҳия ва мутобиқшуда 20 мусоҳибаи амиқ гузаронида шуд (ниг. ба замимаҳои 3, 4, 5). Аксари муҳочироне, ки мо мусоҳиба кардем, шахрвандони Тоҷикистон буданд, ки маълумоти миёна ё нопурра доранд. Сатҳи пасти маълумот ба сатҳи дониш дар бораи ВНМО/БПНМ, инчунин қабули қарор дар бораи саломатӣ ва рафтори²⁴ ҳифзи саломатии худ таъсир мерасонад. Синну соли муҳочирон аз 25 то 55-сола буд. Мусоҳиба бо заноне, ки дар муҳочират асосан дар соҳаи хизматрасонӣ машғуланд ва мардоне, ки дар соҳаи сохтмон кор мекунанд инчунин ронандагони воситаҳои нақлиёт гузаронида шуданд.

Дар замони таҳқиқ 11 нафар оиладор буда, боқимонда чӯдошуда ва ё никоҳ надоштанд. Баъзе оилаҳо пас аз ташҳиси сирояти ВНМО аз ҳам ҷудо шудаанд. Аксарияти пурсидашудагон дар муҳочират бе оила буданд, ки ин ба алоқаҳои ҷинсии тижоратӣ оварда мерасонад. 14 нафар пурсидашудагон дар бораи мақоми худ дар Федератсияи Руссия огоҳ буда, боқимонда баъди бозгашт аз муҳочират ба Тоҷикистон огоҳ шудаанд. Қариб ҳамаи пурсидашудагон дар муҳочират дар Федератсияи Руссия буданд, як нафар дар Туркия.

Дар ҷадвали 4 маълумоти демографии муҳочирони пурсидашуда оварда шудааст.

---

²⁴ Дробышевская Е.В., Пронин А.Ю., Жукова Е.В., Пит В.В., Сочнев А.С., Ватулян А.К., Терин Д.Ф., Шилова В.А. Сатҳи огоҳии муҳочирон аз Осиеи Марказӣ дар бораи сирояти ВНМО // Натиҷаи илмӣ. Ҷомеашиносӣ ва менеҷмент. 2022. V. 8, № 1. С. 43-67. <http://rirsociology.ru/journal/article/2692/>

Ҷадвали 4. Хусусиятҳои демографии респондентҳо

№	Вилоят	Ҷинс	Синну сол	Маълумот	Мавқеъи оилави	Мақоми муайянсозии ВНМО
1	НТҶ, Хисор	Зан	55 сол	миёна	оиладор	ФР
2	Душанбе	Зан	38 сол	миёна	оиладор	ФР
3	НТҶ, Хисор	Зан	42 сол	миёнаи нопурра	чудошуда	ФР
4	Хатлон , Қӯлоб	Зан	51 сол	нест	мучаррад	ҶТ
5	НТҶ, Рӯдакӣ	Зан	34 сол	миёна	оиладор	ҶТ
6	Суғд, Хучанд	Зан	41 сол	миёна	мучаррад	ФР
7	Суғд, Хучанд	Зан	44 сол	миёна	оиладор	ФР
8	Хатлон , Қӯлоб	Мард	46 сол	миёна	оиладор	ФР
9	Душанбе	Мард	54 сол	миёна	оиладор	ФР
10	Душанбе	Мард	51 сол	миёна	оиладор	ҶТ
11	НТҶ, Рӯдакӣ	Мард	51 сол	миёна	чудошуда	ҶТ
12	НТҶ, Рӯдакӣ	Мард	40 сол	коллеч	оиладор	ФР
13	НТҶ, Хисор	Мард	40 сол	миёна	оиладор	ҶТ
14	Хатлон, Қӯлоб	Мард	44 сол	олӣ	оиладор	ФР
15	Суғд, Панҷакент	Мард	52 сол	миёна	оиладор	ФР
16	Суғд, Панҷакент	Мард	52 сол	техникии миёна	мучаррад	ФР
17	Хатлон, Қӯлоб	Мард	42 сол	миёнаи нопурра	оиладор	ФР
18	НТҶ, Турсунзода	Мард	25 сол	олӣ	мучаррад	ФР
19	НТҶ, Турсунзода	Мард	27 сол	олӣ	мучаррад	ҶТ
20	НТҶ, Турсунзода	Мард	51 сол	олӣ	оиладор	ФР

4.2. Дастрасии ёрии тиббӣ дар Тоҷикистон барои муҳочирони баргашта, ки гирифтори ВНМО ҳастанд

Тамоми хизматрасониҳои тиббии марбут ба ВНМО, аз ҷумла табоботи статсионарӣ бо ШВЗ, тибқи қонунгузори ба шахрвандони Тоҷикистон ройгон расонида мешавад.

Тавре ки дар боло зикр гардид, дар марказҳои пешгири ва мубориза бо ВНМО ёрии тиббӣ ба ШВЗ таъмин карда мешавад. Марказҳои пешгири ва мубориза бо ВНМО маҷмӯи пурраи ёрии ташхисӣ ва тибби-профилактикӣ оид ба табоботи сирояти ВНМО (ташхис, табоботи зиддиретровирусӣ, табоботи сироятҳои ҳамрадиф, назорати диспансерӣ), машваратҳои пеш аз ташхис ва пас аз ташхис ва дастгирии равониро пешкаш мекунанд.

Муолиҷаи ройгон барои ШВЗ дар Тоҷикистонро бо таҷрибаи муҳочират ҷолиб мегардонад. Ба кишвар доруҳои омехтаи насли нав ворид карда мешаванд ва дар як шабонаруз як ҳаб мавҷуд аст. Ба гуфтаи мутахассиси МД МҚВНМО, истеъмоли як ҳаб дар як рӯз имкон дод, ки таъсири манфии ЗРВ ба ҳадди ақал кам карда, риояи муолиҷа афзоиш ёбад.

Дар МД МҚВНМО озмоишгоҳ мавҷуд аст, ки дар он қариб ҳамаи ташхисҳо барои бемории ВНМО зарурӣ гузаронида мешаванд: ташхис, муайян кардани давомнокии сироят, муайян кардани сатҳи хучайраҳои CD4, сарбории вирусӣ. Ташхиси гепатитҳо дар ШВЗ ҳангоми мавҷудияти реагентҳо, ки аз ҳисоби донорҳо харида мешаванд, сурат мегирад.

Табоботи статсионарии шахсони гирифтори сирояти ВНМО дар асоси роҳхати Маркази ҷумҳуриявии пешгири ва мубориза бар зидди ВНМО сурат мегирад. То инҷониб табобот дар Беморхонаи клиникӣ шаҳрии сироятӣ ва беморхонаи бемориҳои сироятии кӯдакони шаҳри Душанбе ва дар заминаи бемористонҳои сироятии шаҳрҳои Хоруғ, Хучанд, Бохтар ва Кӯлоб сурат мегирад. Дар мувофиқа бо МД МҚВНМО бемор ба табоботи статсионарӣ фиристода мешавад. Дар заминаи Беморхонаи клиникӣ шаҳрии бемориҳои сироятии шаҳри Душанбе шуъбаи табоботи беморони ВНМО амал мекунанд, ки дорои 20 кат мебошад.

Равандҳои муҳочират ба соҳаи тандурустӣ низ таъсир расониданд, бинобар сабаби зуд-зуд иваз шудани кормандони тиб дар гушаву канори кишвар, зарурати омӯзиши мутахассисони нав оид ба тарзи идоракунии беморони ВНМО, банақшагирии доруҳои ЗРВ ва кор дар сатҳи аввалияи тиббию санитарӣ бо паст кардани тамға ва таъъиз нисбати беморони гирифтори ВНМО ба миён меояд. Тамға ва таъъиз аз ҷониби ҷомеа ва наздикон, тарси ифшои макоми онҳо муҳочирони бозгашта бо сирояти ВНМО водор мекунанд, ки аз муолиҷаи ЗРВ даст кашанд ё дар дигар минтақа сабти ном шаванд.

Табобат ва пешгирии сироятҳои оппортунистӣ тибқи протоколи клиникӣ амалӣ карда мешавад. Ҳазинаи Глобалӣ як қатор доруворихоро ба миқдори кофӣ таъмин мекунад: котримаксазол (барои табобати пневмосистис), флуконазол (барои табобати сирояти замбӯруғи), доруҳо барои табобати дарунравии этиологияш номаълум, ибупрофен, парацетамол. Барои пешниҳодӣ дигар доруворихоӣ оппортунистӣ, бояд саривақт дархост пешниҳод кардан лозим аст, ки ба мушкилотҳо оварда мерасонад:

«Мушкилоти табобати сироятҳои оппортунистӣ, ин набудани имкони ташиҳ дар деҳот мебошад. Масалан, мо аз ташиҳи сирояти ситомегаловирус азоб мекашем. Барои дархости харидори доруворӣ бояд пешакӣ аниқ донем, ки чанд нафар беморони гирифтори ин сироят дорем». (Зӯхро Нурляминова, МД МЧВНМО)

Ҳар як маркази мубориза бар зидди бемории ВНМО барои хариди доруҳои зарурӣ буҷаи худро дорад, аммо маблағе, ки барои харид ҷудо мешавад, маҳдуд аст ва на ҳамеша дастрас аст. Хариди доруворӣ аз ҳисоби буҷети давлатӣ тибқи афзалиятҳо ба доруворӣ ва эҳтиётоти марказ сурат мегирад.

Бо мақсади фаро гирифтани ҳамаи табақаҳои осебпазири аҳоли ба ҳамаи онҳое, ки аз БРАҶГ, муолиҷаи нашъамандӣ, инчунин занони ҳомила дар муассисаҳои гуногуни профилактикӣ (венерологӣ, сил, нашъамандӣ марказҳои табобатӣ репродуктивӣ ва таваллудхонаҳо) табобат мегиранд.

Ташиҳи ВНМО барои муоинаи муқаррарии шаҳрвандони Тоҷикистон пулакӣ аст. Муҳочирони расмӣ меҳнатӣ қабл аз тарки кишвар бояд аз муоинаи ВНМО гузаранд ва дар баробари ташиҳ дар бораи ВНМО, роҳҳои сироят, усулҳои пешгирӣ ва ғайра маълумоти пурра гиранд. Мутаасифона бисёре аз муҳочирон ба ҳадамотҳои муҳочират боварӣ надоранд ва худсарона ба муҳочират мераванд. Дар байни муҳочироне, ки мо мусоҳиба кардем, ягон нафаре набуд, ки қабл аз оғаҳи вазъи худ маълумоти ибтидоӣ дар бораи ВНМО/БПНМ дошта бошад. Бархе аз онҳо қисман дар бораи ин беморӣ шундаанд, аммо онро қатъӣ қабул накарданд.

Расонидани дигар хизматҳо ба муҳочирони гирифтори ВНМО дар ҳама муассисаҳои тиббии давлатии Тоҷикистон дар баробари шаҳрвандони дигар хизматрасонии тиббиро мегиранд. Аммо, ҳангоми муроҷиат ба муассисаҳои тиббӣ, шахсонӣ ба ВНМО гирифтورشуда аксар вақт бо рад кардани хизматрасонии тиббӣ рӯбарӯ мешаванд ва афзалтар медонанд, ки ба Маркази пешгирӣ ва мубориза бар зидди бемории ВНМО, ё ин ки ба ташкилотҳои ҷамъиятӣ (агар онҳо аз мавҷудияти он огоҳ бошанд) ва духтурони дӯстона муроҷиат кунанд ё ба ёри тиббӣ муроҷиат накунанд ва ба худтабобаткунӣ машғул шаванд.

«Ҳангоми пайдошудани ягон мушкилот — ман фавран ба Чориев (духтури маркази ВНМО) муроҷиат мекунам. Ў ба ман табобат таъин мекунад. Ман ба дигар табибон бовар надорам.» (Мард, 51 сола, Турсунзода)

«Ба Маркази ВНМО муроҷиат мекунам, баъд маро ба духтури зарурӣ мефиристанд» (Зан, 42 сола, ш. Ҳисор)

Маълумоти тадқиқоти «Индекси тамғагузории одамоне, ки бо ВНМО зиндагӣ мекунад, Тоҷикистон» нишон медиҳад, ки 17% шахсони гирифтори ВНМО-и пурсидашуда дар бораи даст кашидан аз расонидани ёрии тиббӣ ба онҳо бинобар мақоми ВНМО ва 9,1%-и пурсидашудагон иброз доштаанд, ки аз ҷониби духтрон махфият ва ифшои маълумотҳо вайрон карда мешавад.²⁵

Дар рафти мусохиба бо муҳочирон, ҳолатҳои радкунии мустақим аз ёрии тиббиро ошкор накардем, аммо посухдиҳандагон далелҳо баён карданд, ки кормандони соҳаи тиб бо ҳар баҳона аз қўмак расонидан мекунанд, асосан бо сабаби нишонаҳои нокифояи тиббӣ асоснок мекунанд ё ба дигар мутахассисон равон мекунанд.

Ташкилотҳои ҷамъиятӣ бештар ба тамғагузори ва табъиз, ифшои махфият аз ҷониби мутахассисони соҳаи тиб дучор мешаванд (баъзан аз таҷрибаи худ), зеро онҳо бояд ҳуқуқи ШВЗ барои гирифтани хизмати тиббиро барқарор кунанд.

«Вақте ки ман дар таваллудхона нас аз таваллуд дар утоқи алоҳида хобида будам, ҳамшираи шафқат бо овози баланд ба дигар ҳамшира муроҷиат кард: «Ту аз утоқи 5-ум таиҳиси Зани гирифтори ВНМО-ро гирифти?» Пас аз ин ман ба ӯ фаҳмондам, ки вай ҳуқуқҳои ман ва махфияти маълумоти маро поймол мекунад.» (Тахмина Ҳайдарова, ГЧ «Шабакани тоҷикии занони мубталои ВНМО»)

«Ҳолатҳое буданд, ки мизоҷон дар бораи рад кардани қўмаки тиббӣ ба мо муроҷиат карданд ва мо маҷбур шудем, ки аз қонуният истифода барем, то ба муштарӣ ёрии тиббӣ расонида шавад». (Рустам Каримов, ташкилоти ҷамъиятии «Дина»)

Шахсони гирифтори ВНМО ба хизматрасониҳои тибби аз ҷумла муоинаи духтури дандон, пушт, занона, гурда ва дар сурати зарурат мудохилаи ҷарроҳӣ, бештар ниёз доранд.

---

²⁵ Нишондиҳандаи стигма барои одамони гирифтори ВНМО, Тоҷикистон. Ҳисоботи таҳлилий, Душанбе, 2015 56с.

«Мо мизоҷони худро асосан ба Маркази пешгирӣ ва мубориза бар зидди бемориҳои ВНМО, нӯсту зуҳравӣ, беморхонаҳои бемориҳои сироятӣ, наркологӣ ва сил ҳамроҳӣ мекунем. Ба беморхонаҳои дигар хеле кам муроҷиат мекунам. Мизоҷони мо бо роҳхати мо, ки дар он мӯҳри ташиклоти мо сабт шудааст, ба муассисаҳои тиббӣ мераванд ва бидуни пурсиш қабул мешаванд». (Рустам Каримов, ташиклоти ҷамъиятии Дина)

Хизматрасониҳои тиббӣ, аз ҷумла, машваратҳои табибони дӯстона ба шахсони гирифтори ВНМО ройгон расонида мешавад. Дигар хизматрасониҳо – ба монанди ташхисҳои озмоишӣ дар шабакаи умумӣ бояд пардохт карда шаванд.

Бар асоси маълумоти бадастомада, дар Тоҷикистон ШВЗ, кӣ муҳоҷир мебошанд ба ташхис ва табобати сирояти ВНМО дастрасӣ доранд, ки аз ҳисоби маблағҳои Хазираи Глобалӣ ва дигар донорҳо ҷудо карда мешавад. *Аз ҷониби системаи тандурустӣ дастрасӣ ба ёрии тиббӣ бо сабаби нокифоя будани маблағгузориҳои муассисаҳои давлатӣ, хизматрасониҳои пулакии тиббӣ, наст будани иқтисодии муассисаҳои тиббӣ оид ба ташхис ва табобат ва нокифояи захираҳои кадрӣ метавонад маҳдуд гардад. Ҳодисаҳои тамга ва табъиз аз ҷониби кормандони соҳаи тиб, тарсидан аз паҳншавии маълумот оид ба сироят даштан, дар ҷомаи омилҳои мебошанд, ки дастрасиро ба пешгирӣ ва дигар хизматрасониҳои тиббӣ маҳдуд мекунам.*

4.3. Дастраси ба ёрии тиббӣ дар Тоҷикистон барои шаҳрвандони хориҷӣ, ки гирифтори сирояти ВНМО мебошанд

Тоҷикистон на танҳо кишвари содироти муҳоҷирон, балки кишвари қабули муҳоҷирон низ мебошад. Дар соли 2020 тибқи маълумоти Хадамоти муҳоҷирати назди ВММША, 410 085 нафар шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд вориди кишвар шудаанд, ки асосан шаҳрвандони Афғонистон, Чин, Туркия ва Ҳиндустон мебошанд. Намудҳои асосии дохилшавӣ - кор ва таҳсил мебошанд.²⁶ 7937 нафар бо мақсади фаъолияти меҳнатӣ ворид шуда буданд, дар ҳамаи сол 3264 нафар муҳоҷир иҷозати кор гирифтанд. Аксари муҳоҷирони кории хориҷӣ ба соҳтмон, тичорат ва тичорати хусусӣ машғуланд.²⁷ Ҳангоми додани иҷозатномаи кор ба шаҳрвандони хориҷӣ, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба фаъолияти меҳнатӣ машғуланд, дар баробари дигар ҳуҷҷатҳо шаҳодатномаи гузаштан аз муоинаи тиббӣ оид ба мавҷудияти ВНМО зарур аст.

---

²⁶ Вазъи муҳоҷират дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои соли 2020. Дар ин ҷо дастрас <https://e-cis.info/cooperation/3782/91011/>

²⁷ Р.Курбонова, И.Бандаев ва М. Самуилова, “Вазъи саломатӣ ва ниёзҳои саломатии муҳоҷирони кории хориҷӣ дар Тоҷикистон”, Cahiers d’Asie centrale [Онлайн], 27 | 2018, <http://journals.openedition.org/asiacentrale/3925>

Дар Тоҷикистон ба шахрвандони хориҷӣ (муҳочирон) ҳуқуқ ба ҳифзи саломатӣ ва дастрасӣ ба ёрии тиббӣ дар баробари шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон кафолат дода мешавад. Тибқи қонун, ба шахрвандони хориҷӣ танҳо оид ба пешгирии ВНМО маълумоти ройгон²⁸ дода мешавад.

Мавҷудияти миқдори кофии доруҳо барои таъбиати зиддиретровирусӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон имкон медиҳад, ки онҳо на танҳо ба ҳуди шахрвандони кишвар, балки ба шахрвандони хориҷӣ, ки ба ТЗРВ ниёз доранд, ройгон таъмин карда мешавад. Ташхиси ВНМО ва дигар хизматрасониҳои тиббӣ барои шахрвандони хориҷӣ дар сохторҳои умумӣ ба таври пулакӣ ба роҳ монда шудааст.

«Мо беморон дорем, ки шахрвандони хориҷӣ мебошанд ва доруҳои ЗРВ мегиранд. Ду бемор аз Федератсияи Руссия, як нафар аз Туркия, як нафар аз Афғонистон. Онҳо бевосита муроҷиат мекунанд, мегӯянд, ки гирифтори ВНМО ҳастанд ва дар асоси иқтибос аз корти амбулаторӣ дору медиҳем». (Зӯхро Нурляминова, МД МҚВНМО)

«Агар мо аз ҳисоби буҷаи давлатӣ дору харидорӣ кунем, шояд мушкиле пеш ояд ва мо ба хориҷиён ЗРВ дода натавонем», (Зӯхро. Нурляминова, МД МҚВНМО)

Тадқиқот миёни муҳочирони кории хориҷӣ дар Тоҷикистон нишон дод, ки онҳо дар бораи ВНМО/БПНМ ва БРАҶГ маълумоти паст доранд, онҳо бо рафтори хатарнок – истеъмоли зуд-зуди машрубот ва маводи мухаддир, алокаи чинӣ бидуни истифодаи рифола фарқ мекунанд.²⁹

Таҷрибаи ҷалби мутахассисони ташкилотҳои ҷамъиятии маҳаллӣ барои гузаронидани семинарҳои таълимӣ барои кормандони ширкатҳои чинӣ мавҷуд аст.

«Як ширкати чинӣ, ки дар наздикии шаҳри Панҷакент фаъолият мекард, маро даъват кард, то семинар оид ба ВНМО/БПНМ гузаронем. Дар давоми ҳафта барои онҳо сессияҳои омӯзишӣ гузаронидем». (Дилором Эгамбердиев, ташкилоти ҷамъиятии «Бузург»).

Бунбасти иттилоотӣ ва иҷтимоии шахрвандони хориҷӣ дар Тоҷикистон хатари ҷиддии пахншавии сирояти ВНМО дар ин гурӯҳро эҷод мекунад, аз ин рӯ, чунин дарсҳо бо дастгирии корфармоён ниҳоят муҳим аст.

---

²⁸ Кодекси тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 15 марти соли 2017 №712

²⁹ Р.Курбонова, И.Бандаев ва М. Самуилова, “Вазъи саломатӣ ва ниёзҳои саломатии муҳочирони кории хориҷӣ дар Тоҷикистон”, Cahiers d’Asie centrale, 27 | 2018
<http://journals.openedition.org/asiacentrale/3925>

4.4. Мавҷудияти ёрии тиббӣ барои муҳочирони гирифтори ВНМО дар кишвари муҳочират

Мутобиқи қонунгузори Федератсияи Руссия, кишвари асосии муҳочирати байналмилалӣ барои шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳочирон бояд барои қонуни гардони фаъолияти худ дар давоми 30 рӯз патент барои фаъолияти меҳнатӣ гирифта, аз муоинаи тиббӣ бо ташҳиси ҳатмии ВНМО ва сил гузаранд. Агар натиҷаи ташҳис ВНМО мусбат бошад, ӯро ҳарчӣ зудтар аз кишвар хориҷ мекунанд.

Барои бархе аз муҳочирон ташҳиси ВНМО ҳангоми гирифтани патент як нуқтаи ибтидоӣ, ки ҳаёти онҳоро тағир медиҳад мебошад.

«Дар ман ҳама чиз хуб буд, ман дар он ҷо муддати тӯлонӣ қор кардам. Ман расман қор мекардам, 4 маротиба патент гирифтам, бори панҷум натиҷаи мусбати ВНМО-ро гирифтам». (Зан, 55 сола, ш. Ҳисор)

Бархе аз муҳочирон оид ба гирифтории худ аз бемории ВНМО дар ҷойҳои боздоштгоҳи мувақатӣ огоҳ шуданд, баъзеи дигар ҳангоми муолича дар беморхона аз бемории сил ва гурӯҳи дигар ҳангоми гирифтани ҳучати шаҳрвандии онҳо.

«Ман мехостам шаҳрвандии Руссияро гирам, барои супоридани ташҳисҳо рафтам ва дар натиҷаи ташҳис бемории ВНМО муайян гардид. Бовар накардам ва ба Москва омадам (дар Курск шаҳрвандӣ гирифтан мехостам), ва натиҷаи ташҳисам тасдиқ шуд» (Зан, 44 сола, Хучанд).

Чунон ки бисёре аз мусоҳибон қайд карданд, ҳангоми ташҳис, танҳо машваратҳои пас аз тестӣ гузаронида мешуд, аммо «дар сатҳи хуб».

Дар Федератсияи Руссия ва Ҷумҳурии Қазоқистон таъбаоти ВНМО барои шаҳрвандони хориҷӣ, ба истиснои маҳбусон, пешбинӣ нашудааст. Дорувориҳо аз ҳисоби буҷаи давлатӣ харидорӣ карда мешаванд. Дар Федератсияи Руссия доруҳо аз дорухонаҳо харидан мумкин аст. Нархи доруҳо гарон аст ва агар ҳамарӯза истеъмол кунанд, ба буҷаи муҳочир бори тоқатнофарсо мегардад. Маҳдудиятҳои мавҷуда дар системаи тандурустӣ дастрасии муҳочирони гирифтори ВНМО ба таъбаоти ЗРВ-ро ба таври ҷиддӣ коҳиш медиҳанд.

Ба гуфтаи муҳочирони пуришшуда, табибони марказҳои пешгирӣ ва мубориза бар зидди БПНМ-и Руссия онҳоро дар бораи имкони ихроҷ шуданашон огоҳ карда ва гуфтаанд, ки барои тарки кишвар як моҳ вақт доранд. Рафтори минбаъдаи муҳочирон аз масъулияти иҷтимоӣ, имконоти молиявӣ, дараҷаи дониш дар бораи ВНМО ва қабули ташҳиси онҳо вобаста буд.

«Ба ман гуфтанд, ки ба гирифтории ВНМО гумонбар шудаам ва пас аз ду рӯз мактуби расмӣ гирифтаам, ки дар давоми як моҳ бояд Руссияро тарк кунам ва ман рафтаам» (Мард, 51 сола, ноҳияи Рӯдакӣ).

«Онҳо гуфтанд, ки шумо бояд ба хона равед. Ба онҳо фаҳмондам, ки нав омадаам, чӣ тавр равам, ақаллан барои чипта, пул кор кардан лозим аст. Ба ман барои 2 моҳ дору доданд, кор кардам ва ба кишвар баргаштам» (Мард, 44, Қӯлоб).

Аз таъхир истифода бурда, бархе аз муҳочирон ба беморӣ ва таҳдиди депортатсия аҳамият надода, дар кишвари иқомат боқӣ монда, то бад шудани ҳолати саломатиашон аз мақомоти қудратӣ канораҷӯӣ карда, ба кор идома медоданд ва танҳо баъд аз ҳолати саломатиашон бад шудан ба ватан баргаштанд.

«Барои муҳочирон саломатӣ дар ҷои аввал нест, барои онҳо аз ҳама муҳим пул кор кардану ба хонавода фиристодан аст ва онҳо худро манбаи захира мешуморанд. Дар баъзе оилаҳо ба онҳо ҳамчун ба ҳамаи пул муносибат мекунанд» (Рухиона Курбонова, СБМ).

«Муҳочирон саривақт ба мо муроҷиат намекунанд ва бо сироятҳои ҷиддии оппортунистӣ меоянд» (Зӯҳро Нурляминова, МД МҚВНМО).

Ҳолатҳое ҳастанд, ки муҳочироне, ки алоқаи ҷинсӣ мекунанд, бо мақсади дароз кардани муҳлати будубоши худ дар муҳочират, ба худтабобаткунӣ машғуланд ва тариқи интернет дорувориюхоро аз дорухонаҳо харидори мекунанд. Пас аз чанде онҳо бо таъсири манфии дорувори ба Тоҷикистон бармегарданд.

«Ҳодисаҳои ҳастанд, ки одамон аз вазъи саломатии худ бохабар буда, табобат кардан намехоҳанд. Ин барои мо хеле драматӣ аст. Мушкилоти асосӣ ин аст, ки омода набудан ба масъулияти саломатии худ ва саломатии наздикон. (Фариштамоҳ Гулова, Ташиклоти ҷамъиятии хайриявии «Имкониятҳои баробар»)

Аксари муҳочирони пурсишшуда гуфтаанд, ки хангоми кор дар муҳочират ба кумаки тиббӣ муроҷиат накардаанд, зеро зарурати онро намебинанд ва ҳамчунин барои рафтан ба муассисаҳои тиббӣ вақт надоранд. Баъзеҳо барои сарфаи вақт ба клиникаҳои хусусӣ муроҷиат карданд.

«Мо ба дармонгоҳҳои хусусӣ мерафтем, зеро вақти рафтан ба клиникаҳои давлатӣ набуд, навбатҳои тӯлонӣ вуҷуд дошт ва моро муддати тӯлонӣ аз кор берун рафтан намемонданд» (Мард, 44, Қӯлоб).

Аз пурсидашудагон танҳо се нафар суғуртаи тиббӣ доштанд. Бархе аз онҳо собиқаи ба клиникаҳои хусусии стоматологӣ рафтаанд.

«Ман суғурта доштам. Ба ман гуфтанд, ки шумо шаҳрванди Руссия нестед, барои ҳамин суғуртаатон қабул намешавад. Хамаи мо духтарон суғурта доштем, аммо қабул накарданд. Аз мо пул гирифтанд, кимат гирифтанд. Барои ҳамин ман барои дандонҳоямро табобат кардан, ба клиникаи хусусие, ки қирғизҳо қушода буданд, ва арзонтар буд рафтам» (Зан, 55 сола, Душанбе).

Нигоҳубини шаҳрвандони хориҷие, ки гирифтори ВНМО ҳастанд, дар ҷойҳои боздоштгоҳ хеле хуб ба роҳ монда шудааст. Ғизодиҳӣ ба роҳ монда шуда, табобати ЗРВ ройгон бароҳ монда шудааст. Пас аз тарк кардани ҷойҳои боздоштгоҳ чунин шаҳрвандони хориҷӣ фавран депорт карда шуданд.

«Дар маҷмуъ, агар фаҳманд, ки гирифтори ВНМО ҳастанд, фавран онҳоро аз давлат хориҷ мекунанд. Дар маҳбас табобати ЗРВ пешниҳод карда мешавад» (Мард, 54, ш. Душанбе).

Ба гуфтаи пурсидашудагон, муҳочироне, ки барои бемории ВНМО ва сил дар беморхона бистарӣ шудаанд, муносибати хуби кормандони тибро нисбат ба онҳо ва нигоҳубини баландхаттисосро қайд кардаанд.

«Дар диспансери бемории сил мо ҳатто барои муҳочирон бо забонҳои узбекӣ ва тоҷикӣ роҳнамо омода кардем, то барояшон қулай бошад. Барои флюорография ва дигар хизматрасониҳо ба мо зуд-зуд муроҷиат мекунанд». (Юрий Авдеев, созмони ҷамъиятии «Андеша ҳаст», Руссия)

Бозгашт ба ватани худ барои муҳочирон аксаран як тасмими душвор аст, зеро муҳочират нақшаҳои беҳбуди вазъи иқтисодии онҳоро амалӣ накард ва онҳо имкони дарёфти пул дар кишвари дигарро аз даст доданд. Барои баъзеҳо нигаронӣ дар бораи ҷӣ гуна зиндагӣ кардан дар байни ҳешовандон ва наздикон аз гирифтори бемории ВНМО боиси андешаҳои худкушӣ мешуд.

Пас аз бозгашт аз муҳочират ба Ватан, посухдиҳандагон ба Марказҳои мубориза бо ВНМО муроҷиат намуда, дубора аз ташхис гузаштанд ва муолиҷаи зиддиретровирусӣ гирифтанд. Қобили зикр аст, ки арзиши ташхиси ВНМО дар Тоҷикистон 22 сомонӣ (тақрибан 2 доллари ИМА) аст, ки дар муқоиса бо дигар ташхисҳои лабораторӣ нисбатан арзон аст. Аммо бо дарназардошти мушкилоти молии бисёре аз муҳочирон, ташхиси ройғони ВНМО ба ҳадди аксар фарогирии ин гурӯҳ кумак мекунад.

Пурсидашудагоне, ки ба гуруҳҳои калиди аҳоли тааллуқ надоранд (аксарияти вақт барои пешгирии ВНМО мавриди ҳадаф қарор гирифтаанд) мустақилона муҳоҷират карданд ва дар натиҷа маълумот ва дониш надоштанд, ки дар кишвари таъинишуда ё дар Тоҷикистон ба кучо муроҷиат кунанд.

«Ман баргаштам, зеро доруҳо дар ин ҷо ройгонанд ... Намедонистам ба кучо равам, ба назди духтури Занона рафтам, вай маро ба Маркази ВНМО фиристонд.» (Зан, 44 сола, ш. Хучанд)

Намояндагони гуруҳҳои калиди одатан бо ташкилотҳои ғайридавлатии дахлдор дар тамос буда, дар ҳолати зарури ба ташкилотҳои ҷамъиятии кишвари муҳоҷират барои дастгири (доруҳои профилактикӣ, сузандорухои яккарата ё рифола) равон карда мешаванд.

«Ба муҳоҷират осонтар аст аз гуруҳҳои калиди равона кардан назар ба шаҳрвандони оддӣ, зеро дар кишварҳои муҳоҷират шарикони ташкилотҳои ҷамъиятӣ ҳастанд.» (Фариштамоҳ Гулова, Ташкилоти ҷамъиятии хайриявии «Имкониятҳои баробар»).

Аксари пурсидашудагон дигар нияти барои кор ба хориҷа рафтани надоранд, зеро дарк мекунанд, ки ба далели бемории ВНМО онҳоро аз онҷо хориҷ мекунанд

«Ман дигар ба Руссия намеравам, зеро шумо бе патент кор карда наметавонед. Ва дар ташкилотҳои хусусӣ кор ёфтан душвор аст. Бо набераҳоям дар хона мемонам, писарам пул мефиристонд.» (Зан, 44 сола, ш. Хучанд)

«Ман ба муҳоҷират намеравам, ҳуҷҷат карда наметавонам.» (Зан, 34, Рӯдакӣ)

«Баъзан ман ба Руссия меравам, бояд пул кор кунам, метавонам дар онҷо пули беитар кор кунам, аммо ба ҳар ҳол оила ва фарзандонам дар ин ҷо ҳастанд.» (Мард, 40, Рӯдакӣ)

Иқтисодии маҳдуди системаи тандурустии кишвари таъинишуда барои таъинишудаи ВНМО, хизматрасониҳои тиббии пулакӣ ва чораҳои қонунгузорӣ нисбат ба муҳоҷирони гирифтори ВНМО дастрасӣ ба ёрии тиббиро дар кишвари таъинишуда ба таври назаррас коҳиши медиҳад ва ба паҳншавии минбаъдаи сирояти ВНМО мусоидат мекунад.

4.5. Мавҷудияти ёри тиббӣ барои муҳочироне, ки қабл аз рафтани ба муҳочират мақоми ВНМО-и худро медонанд

Бино ба маълумоти МД МҚВНМО, имрӯз ҳудуди 600 нафар аз шахрвандони гирифтори ВНМО дар хориҷи кишвар дар муҳочират қарор доранд. Сарфи назар аз вазъи саломатӣ ва зарурати гирифтани харрӯзаи ТЗРВ, шахсони гирифтори ВНМО ҳанӯз ҳам тасмим мегиранд, ки ба кишвари дигар қор кунанд.

Муҳочирон, ки қабл аз муҳочират дар бораи мақоми ВНМО маълумот гирифтаанд, ба далели маҳдудиятҳои қонунӣ аз қонунӣ шудан дар кишвари иқомат худдорӣ мекунанд ва дар онҳо барои қори ғайриқонунӣ мемуранд. Пеш аз тарк қардани Тоҷикистон, онҳо бо марказҳои ВНМО тамос мегиранд, ба мутахассисон дар бораи рафтани хабар медиҳанд, дар бораи ташкилотҳои хизматрасонии ВНМО дар кишвари қабулқунанда маълумоти зарурӣ мегиранд, инчунин барои идомаи табобат ва нигоҳ доштани риояи онҳо, таъминоти доруҳои ЗРВ мегиранд. Дар ҳолати зарурӣ доруҳои ЗРВ ба онҳо фиристода мешаванд (тавассути ҳешовандон ё мутахассисони ёрирасон).

«Беморон ба мо занг зада мегӯянд, ки дору ду моҳ мондааст, аз сабаби қор омада наметавонем, лутфан доруҳоро ба мо фиристед. Мо ба онҳо телефонҳои мушовирони баробарро медиҳем, онҳо ба ҳадамоти дорусозӣ мераванд, маълумотнома мегиранд, ки инҳо маводи муҳаддир нестанд. Маълумотнома беиштар барои тавассути почта равон қардан лозим аст. Ва дору ба воситаи почта фиристода мешавад.» (Зӯҳро Нурляминова, МД МҚВНМО)

«Мизоҷони мо 3 ё 6 моҳ бо захираи дору мераванд, пас аз ин муддат ба мо менависанд, ки ба онҳо дорувори лозим аст. Мо дар хона ба онҳо дорувориҳои ЗРВ мерасонем ва баъд наздиконашон ба онҳо мефиристанд.» (ТҚ «Дина», Хуҷанд)

Ҳангоми муҳочират, беморон бояд санҷиши сарбории вирусии худро гузаронанд ва бо духтури худ мустақиман дар тамос бошанд. Ҳамин тариқ, марказҳои мубориза бо ВНМО дорувориҳои ЗРВ ва мониторинги саломатии муҳочирони гирифтори ВНМО-ро таъмин мекунанд. Агар муҳочир ба яке аз гурӯҳҳои қалидӣ тааллуқ дошта бошад, пас онҳо бо ташкилотҳои қамбиятии дахлдор дар тамос буда, машваратҳои онлайн мегиранд.

Ҳангоми пайдо шудани имконият, муҳочирон мустақилона ба хона бармегарданд ва дубора захираи ЗРВ-ро мегиранд.

«Ман барои кор ба хориҷа рафтам, шаи моҳ дору истеъмол кардам ва тамои шуд. Ман барои онҳо ба Тоҷикистон омадам». (Мард, 51, Душанбе)

4.6. Ҳамкориҳои фаромарзӣ барои расонидани кумаки тиббӣ ба муҳочирони гирифтори сирояти ВНМО

Зарурати рушди ҳамкориҳои фаромарзӣ дар соҳаи ҳифзи саломатии муҳочирон дар натиҷаи афзоиши чараёни муҳочират ба миён омадааст, ки таъмини дурусти хизматрасонии тиббиро ҳам барои худӣ муҳочирон ва ҳам барои аҳолии кишвари қабулкунанда тақозо мекунад. Ҳамоҳангсозӣ ва ҳамкориҳои байни кишварҳо барои беҳтар кардани дастрасии муҳочирон ба хизматрасониҳои тиббии муҳим, аз ҷумла пешгирӣ, ошкор ва табобати бемориҳои сироятӣ, новобаста аз кишвари қабулкунанда ва мақоми муҳочират муҳим аст.

Ҳоло дар сатҳи қонунгузорӣ оид ба масъалаҳои муҳочират созишномаҳои мухталифи байниҳукумати баста шудаанд, ки бештар ба фаъолияти меҳнатии муҳочирон нигаронида шудаанд, на ба ҳифзи саломатии онҳо. Дар «Стратегияи тандурустии ҷамъиятии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030», ки соли 2021 қабул шуда буд, бинобар сатҳи баланди муҳочират ва дастрасии маҳдуди муҳочирон ба хизматрасониҳои асосии тиббӣ, мушкилоти соҳаи тандурустии фаромарзӣ ба миён гузошта шудааст. Дар ҳуҷҷатҳои қаблӣ ин масъала баррасӣ нашудааст. Ҳоло дар назар аст, ки ҳамкориҳо бо кишварҳои таъинот барои беҳбуди дастрасии муҳочирон аз Тоҷикистон ба барномаҳои пешгирикунанда ва хизматрасонии тиббӣ ба роҳ монда шавад. Барномаҳои санҷишӣ ва механизми мурочиат барои муҳочирон ва оилаҳои онҳо баргардонида мешаванд.³⁰

Дар амал аллақай бо ташаббуси созмонҳои байналмиллалӣ ва ҷамъиятӣ барои ҳамкориҳои мутақобила дар сатҳи ҳукумат чораҳо андешида мешаванд.

Солҳои охир бо дастгирии Ҳукумати Федератсияи Руссия, ЮНЭЙДС дар ҳамкорӣ бо созмони ҷамъиятии Руссия «СПИД ИНФОСВЯЗ» барои як қатор кишварҳои ИДМ дар соҳаи пешгирӣ ва назорати бемориҳои аз қабилӣ ВНМО/БПНМ ва дигар бемориҳои сироятӣ барномаи кӯмаки техникаӣ амалӣ карда шуд. Дар ҷаҳорҷӯби ин барнома дар кишвар 15 ҳуҷраи дӯстона барои муҳочирон фаъолият мекунад. Барои гузаронидани муоинаи тиббии аҳоли, ташҳиси ВНМО, корҳои машваратӣ ва иттилоотӣ маърифатӣ байни муҳочирон ва аъзои оилаи онҳо аз ҷониби Федератсияи Руссия ба Тоҷикистон 4 дармонгоҳи сайёр ворид карда шудааст. Дар айни замон, ин барномаҳо муваққатан маҳдуд карда шудаанд.

---

³⁰ Стратегияи ҳифзи саломатии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи то соли 2030, № 414 аз 30 сентябри соли 2021.

Бояд кайд кард, ки Созмони умумичаҳони тандурустӣ дастури «Мачмӯи асосии хидматрасонии ВНМО барои муҳочирони Осиёи Марказӣ»-ро бо мақсади ҷорӣ намудани мачмӯи тадбирҳо оид ба ташхис, таъобат ва нигоҳубини сирояти ВНМО барои муҳочирон дар кишварҳои Осиёи Марказӣ таҳия кардааст. Дар Осиёи Марказӣ бо мақсади коҳиш додани нобаробарӣ дар заминаи дастрасӣ ба хадамоти ВНМО барои муҳочирон дар сатҳи миллий ва минтақавӣ. Яке аз самтҳои фаъолият ташаккули шабакаи минтақавии ҳамкорихои фаромарзӣ, ҷамоҳангсозӣ, мурочиат, пайғирӣ ва таъмини нигоҳубин ва таъобати доимии бемории сил, ВНМО ва ВНМО/ТБ дар байни муҳочирон мебошад.³¹

Моҳи ноябри соли 2020 Созмони Байналмилалӣ Муҳочират дар якҷоягӣ бо Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, AFEW International ва СУТ муколамаи онлайни минтақавӣ «Дастрасии муҳочирон ба бастаи асосии хидматрасониҳои ВНМО: дар давраи COVID-19» пешрафт ва имкониятҳо баргузор гардид, ки дар он масъалаи таҳияи Кодекси мукаммали муҳочир барои кишварҳои узви ИДМ баррасӣ шуд. Соли 2021 Қонуни намунавӣ «Дар бораи дастрасии баробар ба пешғирӣ, ташхис ва таъобати сирояти ВНМО дар кишварҳои ИДМ» қабул карда шуд.

Дар давраи эпидемияи COVID -19 , ки ҷораҳои карантинӣ ҳаракатро маҳдуд карданд ва теъдоди зиёди шаҳрвандони Тоҷикистон дар Федератсияи Руссия ба муддати тӯлонӣ боқӣ монданд, СУТ аз тамоми давлатҳо даъват кард, ки ба шаҳрвандони хориҷӣ, бахусус шахсони гирифтори сирояти ВНМО кумак расонанд. То сентябри соли 2021 дар Федератсияи Руссия доруҳои ЗРВ ва дигар хидматрасониҳои тиббӣ ба муҳочирони гирифтори ВНМО ройгон расонида шуданд.

«Робитаҳо бо муҳочирон дар давраи эпидемия хеле мустаҳкам шуданд, вақте ки байни кишварҳо робита вуҷуд надошт ва муҳочирони мо натавонистанд ба кишвар баргарданд. Мо созмонҳои гайриҳукумати, аз қабيلي Назорати беморон, Бунёди Қадамҳо, Шабакаи Авруосиёи занони ВНМО-ро пайдо кардем. Агар занҳо барои кӯмак ба мо мурочиат кунанд, мо онҳоро ба Шабакаи АвруОсиёи Занҳо, агар Мардон - ба Назорати беморон равона месозем. Агар зарурати ба ТЗРВ вуҷуд дошта бошад, пас созмонҳои гайридавлатии шарик дар Руссия барои гирифтани доруворӣ дархост мекарданд. Табиби муолиҷакунанда дар бланкаи расмӣ маркази мубориза бо ВНМО дору пешниҳод кард, мо онро аксбардорӣ карда, тавассути паёмрасонҳои фаврӣ ба шарикон фиристодем. Онҳо тибқи рецепт ба муҳочирони мо доруҳои ЗРВ медоданд». (Таҳмина Ҳайдарова, ТҶ «Шабакаи тоҷикии занони мубталои ВНМО»)

---

³¹ https://programme.aids2018.org/PAGMaterial/PPT/7107_5321/EVovc%20Essential%20HIV%20Package%20of%20Services_CARs%20nn.pptx

Пас аз сентябри соли 2021 конун дар бораи депортатсияи шахрвандони хориҷии мубталои ВНМО дубора эътибор пайдо кард ва ҳолатҳои радди кумаки тиббӣ ба қайд гирифта шуд.

Таҷрибаи аввалини роҳандозии ҳамкориҳои наздисарҳадӣ дар сатҳи марказҳои мубориза бо ВНМО ва созмонҳои ғайриҳукумати самаранокии худро нишон дод.

«Мо бо марказҳои мубориза бо ВНМО ва тавассути созмонҳои ғайридавлатии худ ҳамкорӣ мекунем... Муҳоҷирони мо низ ба мо тавассути почтаи электронӣ менависанд, саволҳо медиҳанд ва мо ба онҳо посух медиҳем». (Зӯҳро Нурляминова, МД МҚВНМО)

«Аслан ним сол пеш мо бо созмони ғайриҳукумати Бунёди «Қадамҳо»-и Руссия ҳамкорӣ доштем. Онҳо бо мо тамос гирифта гуфтанд, ки нафаре бо хатсасӣ муайян сафар мекунад ва ба ӯ таъобати ЗРВ лозим аст. Мо бо ӯ вохӯрда, ӯро то Маркази мубориза бо ВНМО ҳамроҳи кардем ва барои оғози таъобат кумак кардем. Мо инчунин бо Фонди «Зиддитамгагузори». (ТҶ Дина)

Худи созмонҳои чамбияти Руссия аз ташкили дастрасии муҳоҷирон ба кумакҳои тиббӣ даст намекашанд, онҳо мекӯшанд, ки ҳама гуна дастгирӣ диҳанд.

«Аксари одамон барои таъобат ва дар ҳолатҳои вазнин ба мо муроҷиат мекунанд. Мо дар айни замон таъобати ЗРВ-ро таъмин карда наметавонем, вале мо метавонем дар сурати коинфексия дар диспансери сил ё беморхона бистарӣ кунем, агар ВНМО ва сил вучуд дошта бошад, арзиши таъобат комилан қобили қабул аст... мо таъобатро ба ӯҳда мегирем. Мо бо таъобати сил дар якҷояги бо ВНМО машгул мешавем ...» (Юрий Авдеев, ТҶ «Андеша вучуд дорад» Руссия)

Аммо ҳамкорӣ бештар дар асоси алоқаҳои шахси ба амал бароварда мешавад, характери пай дар пай дорад ва созишномаҳои расмӣ вучуд надоранд. Мусоҳибони пурсишшуда натавонистанд ягон созмонро дар кишвари муҳоҷират номбар кунанд, ки бо онҳо дар мавриди сирояти ВНМО ё кӯмаки равонӣ тамос гирифтани мумкин аст.

«Ба андешаи ман, ташаббуси кам аз кишварҳои аслии вучуд дорад. Ташаббус зиёдтар аз тарафи мо ба амкал меояд. Одатан мо кӯшиш мекунем, ки бештар бо марказҳои мубориза бо ВНМО дар Қазоқистон ва Тоҷикистон тамос бигирем, зеро мушкилоти шахрвандони кишварҳои шуморо мебинем. Дар робита ба сирояти ВНМО, мо бештар ба шумо муроҷиат мекунем ... » (Юрий Авдеев, ТҶ «Андеша вучуд дорад, Руссия)

Марказҳои мубориза бо ВНМО-и Федератсияи Руссия дар бораи ҳолатҳои нав ошкоршудаи сирояти ВНМО дар байни муҳочирон хеле кам маълумот ирсол мекунад, аз ин рӯ, марказҳои мо дар бораи вазъи ВНМО дар байни афроди таркшуда маълумоти пурра надоранд. Маркази ҷумҳуриявии мубориза бо ВНМО-и Тоҷикистон аз мақомоти беҳдошти Руссия дар бораи шаҳрвандоне, ки дар Руссия оиди мубталоиашон ба ВНМО гирифта шудаанд, маълумот дархост кардааст, аммо посухе дарёфт карда нашудааст. Дар чунин вазъият Тоҷикистонро лозим аст, ки танҳо ба захираву имкониятҳои дохилӣ такя кунад, ки мавриди гирифта ба ВНМО дар байни муҳочиронро ошкор ва сабти ном кунад, ки ин амр ба далели он, ки бештари шаҳрвандон мустақилона ба кор мераванд, хеле мушкил шудааст.

Ташкили ҳамкориҳои устувори фаромарзӣ дар доираи саломатии муҳочирон иродаи сиёсии шахсони тасмимгиранда, бастанӣ созишномаҳои байниҳукумати, сабук кардани чораҳои қонунгузориро нисбат ба муҳочирони гирифта ба ВНМО бо мақсади ҳалли масъалаи имкони расонидани хизматрасони ба сирояти ВНМО дар маҳалли ҷойгиршавии воқеии муҳочирон бароҳ монда шавад.

5

ТАҲЛИЛИ ИҚТИСОДИИ ХАРОҶОТИ ТАБОБАТИ СИРОЯТИ ВНМО

Замимаи 1 хароҷоти солонаи ташхис ва табобати амбулаторӣ барои шахсони гирифтори ВНМО, ки табобати зиддиретровирусӣ мегиранд, оварда шудааст. Нархи таҳлил ва муоина аз муассисаҳои давлатии тиббӣ, ки ба аҳоли хизмати пулакии тиббӣ мерасонанд, тибқи қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 декабри соли 2008, № 600 гирифта мешавад.

Замимаи 2 арзиши муолиҷаи беморхона барои бемори мубталои ВНМО, ки дар сурати мавҷуд набудани табобати зиддиретровирусӣ бемории оппортунистиро инкишоф додааст, ки бистарӣ шуданро талаб мекунад, номбар шудааст. Дар аксари мавридҳо беморон бо ташхиси бемории сил ва илтиҳоби шушҳо қабул карда мешаванд. Барои муайян кардани ташхиси дақиқ дар бемор як қатор таҳқиқоти инструменталӣ ва лабораторӣ барои муайян кардани тактикаи дурусти табобат гузаронида мешавад. Тамоми расмиёти марбут ба ташхис ва муолиҷаи чунин беморон дар сметаи хароҷот дохил карда шудааст. Дар асоси натиҷаи мусоҳиба бо табибон, давраи 21 рӯзи бистарӣ дар беморхона муайян карда шуд, харчанд беморе, ки вазъи вазнин дорад, метавонад барои табобат ва барқароршавӣ дар беморхона бистарии бештарро талаб кунад.

Дар натиҷаи ҳисоб кардани хароҷот дар ҳолатҳои моделиронӣ барои ду сенария, натиҷаҳои зерин ба даст оварда шуданд.

1. Модели яқум тахмин мекунад, ки бемори гирифтори сирояти ВНМО маҷмӯи хизматрасонии амбулаториро пас аз ошкор кардани барвақт ва оғози саривактии табобат (бе мушкилӣ) мегирад. Маблағи умумии муолиҷаи ВНМО дар ин маврид дар Тоҷикистон барои як нафар дар як сол 2093 сомонӣ (тақрибан 203,16 доллари амрикоиро) ташкил медиҳад, ки 83 доллари амрикоӣ барои доруворҳои зиддиретровирусӣ сарф мешавад.

2. Модели дуум тахмин мекунад, ки муҳоҷири гирифтори сирояти ВНМО қаблан табобати зарурии зиддиретровирусиро нагирифтааст, ки дар натиҷаи ӯ бемориҳои оппортунистӣ (бо мушкилӣ) пайдо шудааст. Ҳисоб бо дарназардошти 21 рӯзи бистарӣ дар беморхона сурат гирифтааст, ки дар он бемор аз муоинаи ҳамачониба ва муолиҷаи ҳама бемориҳои ҳамроҳшаванда, инчунин курси табобати зиддиретровирусӣ барои як сол мегузарад. Аксар вақт дар байни беморон дар марҳилаи 3-4-уми клиникӣ чунин бемориҳои оппортунистӣ, ба монанди сил ва илтиҳоби шушҳо инкишоф меёбанд. Барои

ҳисоб кардани варианти дуҷуми табобат, хароҷоти марбут ба ЗРВ ва табобати 2 бемории ҳамроҳ гирифта шуданд. Дар ин модел арзиши тамоми бастаи ёрии тиббӣ 6409 сомониро (тақрибан 622,25 доллари ИМА) ташкил медиҳад, ки нисбат ба хароҷоти солонае, ки дар сценарияи аввали табобат тавсиф шудааст, хеле баланд аст. Чараёни ЗРВ дар ин вариант инчунин аз он сабаб фарқ мекунад, ки вояи тенофовир, ламивудин ва долтегравир (ТЛД) дар шаклҳои пешрафта дучанд мешавад.

Ҷадвали 5 арзиши муқоисавии табобати ВНМО дар ду модели табобатро тавсиф мекунад. Ҳисоби муфассал бо нишон додани номгӯи таҳқиқот ва хароҷоти зарурӣ дар замимаҳои 1 ва 2 ин ҳисобот оварда шудааст.

Ҷадвали 5. Арзиши муқоисавии хароҷоти молиявии табобати амбулатории ВНМО бо оғози саривакции ЗРВ ва дар беморхона дар ҳолати набудани ЗРВ ва рушди бемориҳои оппортунистӣ

№	Модел	Таҳқиқотҳои клиникӣ, биохимиявӣ, вирусологӣ ва инструменталӣ	Доруҳои ЗРВ	Табобати оризаҳо дар натиҷаи сирояти ВНМО	Ҳамагӣ
1	Табобати амбулатории сирояти ВНМО-и беориза	120.16 Доллари ИМА	83 доллари ИМА	0	203.16 Доллари ИМА (2093 сомонӣ)
2	Табобати стационарӣ ва амбулатории минбаъдаи сирояти ВНМО дар марҳилаи 3-4-уми клиникӣ	316.64 Доллари ИМА	87 доллари ИМА	218.61 Доллари ИМА	622.25 Доллари ИМА (6409 сомонӣ)

Ҳамин тариқ, арзиши муолиҷаи вобаста ба расонидани ёрии таъҷилии тиббӣ ба шахрванди гирифтори ВНМО-и Тоҷикистон, ки дар ҳолати набудани табобат дар кишвари муҳочир (дар марҳилаҳои вазнин) аз муҳочират баргаштааст, чанд маротиба зиёд мешавад, ки ин боиси хтсорот бучаи мамлакат ва оилаи бемор мегардад.

Инчунин фаҳмидан муҳим аст, ки тибқи маълумоти СУТ, дар сурати набудани табобат, хатари интиқоли ВНМО ба шарикони ШВЗ ба таври назаррас меафзояд (дар сурати мавҷуд набудани ЗРВ, хатари интиқоли ВНМО ба таври назаррас меафзояд). Бо дарназардошти ин далел, мо нишондиҳандаи пешгӯии хароҷоти табобати **ВНМО-ро барои шарикони эҳтимолии сироятёфтаи муҳочирӣ гирифтори ВНМО**, ки дар кишвари муҳочират ЗРВ қабул намекунад,

ҳисоб кардем. Дар ин ҳолат, хароҷоти табобати 1 шарики эҳтимолан сироятшуда ба хароҷоти дар модели аввал пешниҳодшуда баробар аст, яъне хароҷоти умумии табобат барои як нафар дар як сол 2093 сомониро (тақрибан 203 доллари ИМА) ташкил медиҳад, ки бори изофӣ бар души бучаи давлат мегардад.

Қоршинос оид ба табобати ВНМО дар Тоҷикистон (Зӯхро Нурляминова, ҷонишини директори Муассисаи давлатии «МД МЧВНМО» оид ба табобат)

Сари вақт таъин кардани ЗРВ, риояи баланди беморон ба табобат гарави зиндагии босифат аст. Маълум аст, ки истеъмоли доруҳои ЗРВ боиси паст шудани сатҳи сарбории вирусӣ, барқароршавии ҳуҷайраҳои иммунӣ, беҳтар шудани сифати зиндагии беморон мегардад ва аз як шахс ба шахси дигар гузаштани ВНМО-ро пешгирӣ мекунад.

Бо дарназардошти тавсияҳои охиринаи СУТ³², ЗРВ ба ҳама беморони ШВЗ, новобаста аз сатҳи масуният муқаррар карда мешавад. Дар баробари ин тавсия дода мешавад, ки ба ШВЗ-и дорои масунияти паст, ки марҳилаи 3 ва 4-уми клиникалии сирояти ВНМО доранд, афзалият дода шавад.

Оғози барвақти ТЗРВ ва риояи зиёди беморон ба табобат инчунин аз рушди сироятҳои оппортунистӣ пешгирӣ мекунад, ки метавонад хароҷоти табобатро ба таври назаррас коҳиш диҳад. Сенарияи аввал ҳам бо назардошти хароҷот ва ҳам бо назардошти вазъи саломатии беморон, дар муқоиса бо дуюм, ки арзиши табобат хеле баланд аст, ки бо мушкilotи беморӣ алоқаманд аст, оптималӣ ҳисобида мешавад. Хароҷоти ташхис ва табобати сироятҳои оппортунистӣ, мониторинги мунтазами табобат ва хароҷоти марбут ба нигоҳубини статсионарӣ афзоиш меёбад.

Мо инчунин набояд дар бораи хатари марг дар беморони гирифтори марҳилаи пешрафтаи беморӣ ва хатари пайдоиши синдроми барқарорсозии мақоми иммунӣ дар беморони дорои сатҳи пастии ҳуҷайраҳои иммунӣ фаромӯш кунем.

Тамға ва таъбиз яке аз омилҳои муҳимест, ки метавонад ба рад кардани табобат мусоидат кунад, ки дар навбати худ метавонад ба илова шудани сироятҳои дуюмдараҷа ва дар ниҳоят марг оварда расонад. Илова бар ин, муҳочирони гирифтори ВНМО дар бораи бемории худ, дар бораи ҷӣ гуна зиндагӣ кардан бо ин сироят ва тарзи банақшагирии ҳаёти оилавӣ оғоҳии паст доранд.

---

³²Тавсияҳои навшуда оид ба пешгирии ВНМО, ташхис дар навзодон, оғози табобати зиддиретровирусӣ ва мониторинг. Созмони Ҷаҳонии Беҳдошт, 2021.
<https://www.who.int/publications/i/item/9789240022232>

БОЗЁФТҲО

Дар Тоҷикистон дар байни ба қайд гирифташудагони нави мубталоён ба ҳодисаи ВНМО, ҳиссаи муҳочирони корӣ сол то сол афзоиш меёбад. Роҳи асосии сироятёбии ВНМО дар байни муҳочирон, инчунин дар байни аҳоли, алоқаи чинсӣ мебошад. Паҳншавии сирояти ВНМО дар байни муҳочирони тоҷик нисбат ба шумораи умумии аҳолии кишвар ду баробар зиёд аст (тибқи маълумоти назорати эпидемиологӣ 0,4% шумораи умумии аҳоли).³³ Ин таваҷҷӯҳи бештари мутахассисони соҳаи тандурустӣ ва андешидани чораҳои ҷаври пешгирикунандаро барои коҳиш додани паҳншавии ВНМО дар байни муҳочирон тақозо мекунад.

Саломатии муҳочирон дар рушди иқтисоди кишварҳои пайдоиш ва таъинот нақши муҳим дорад. Шумораи афзояндаи муҳочирон ва шарикони онҳо бо сирояти ВНМО хароҷоти иловагиро барои пешгирӣ ва табобат талаб мекунад. Бо назардошти кам фарогирии муҳочирон бо ташҳиси ВНМО, ноил шудан ба банақшагирии самараноки захираҳо, фарогирии пурраи табобати ЗРВ ва барномаҳои пешгирӣ ғайриимкон аст. Зарур аст, ки кори профилактикиро чи дар мамлакати асли ва чи дар кишвари муҳочират ташкил кард.

Тарзи зиндагии муҳочирон, ҳаракати доимӣ аз як кишвар ба кишвари дигар, монеаҳои ҳуқуқӣ ва ҳамкориҳои нокифояи тиббии фаромарзӣ дастрасии маълумоти бозътимодро аз кишварҳои қабулкунанда дар бораи муҳочирони гирифтори ВНМО душвор мегардонад, ки назорати вазъи саломатии онҳоро мушкил мекунад ва пешгирии онҳо мушкил мегардад паҳншавии минбаъдаи сироят.

Санадҳои қонунгузорӣ дар соҳаи муҳочират асосан ба ҳалли мушкилоти шугли аҳоли нигаронида шудаанд на ба нигоҳдории саломатии муҳочирон ва ташкили дастрасии онҳо ба ёрии тиббӣ.

Дар қонунҳои қабулшуда ва барномаҳои миллӣ дар соҳаи тандурустӣ мубориза ва пешгирии ВНМО/БПНМ яке аз самтҳои афзалиятноки давлат зикр шудааст. Дар санади охирини «Стратегияи ҳифзи саломатии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030» муҳочирон дар робита ба сирояти ВНМО ҳамчун гурӯҳи осебпазир эътироф шудаанд; нақшаи чорабиниҳо оид ба пешгирии ВНМО/БПНМ дар байни муҳочирон тартиб дода шудааст. Аммо аз сабаби набудани маблағгузориҳои кофӣ чорабиниҳо ба ҳаҷми нокифоя гузаронида мешаванд.

---

³³ Ҳисобот оид ба натиҷаҳои тадқиқоти «Назорати назорати эпидемиологӣ дар байни муҳочирони меҳнатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Ба сирояти ВНМО диққат диҳед. ВРИС ҚТ, GU RCAIDS, Душанбе, 2020

Ташкилотҳои байналмиллалӣ саҳми арзанда дар пешгири ва табобати ВНМО дар байни муҳочирон мегузоранд. Бо вучуди ин, дастгирии молиявӣ онҳо аз афзалиятҳо ва диди онҳо вобаста аст. Бо вучуди шомил шудани муҳочирон ба гурӯҳи осебпазири ВНМО аз ҷониби Созмони умумиҷаҳонии тандурустӣ, донорҳо на ҳамеша ин тавсияро ба эътибор мегиранд. Пас аз соли 2014 Ҳазинаи Глобалӣ маблағгузорию корҳои профилактикӣ байни муҳочиронро қатъ кард. Дигар донорҳо ба кори байни муҳочирон аҳамияти кофӣ намедиданд. Созмонҳои ғайриҳукуматӣ – иҷроқунандагони барномаҳо ва лоиҳаҳои созмонҳои байналмиллалӣ, пайвандгари ниҳодҳои давлатӣ ва гурӯҳҳои калидӣ мебошанд. Манфиатҳои ҷомеаи ШВЗ, аз ҷумла муҳочирони гирифтори ВНМО фаъолона Ҳимоя карда шаванд. Фаъолияти ТҶ аз маблағгузорию беруна вобаста аст, ки ба устувории онҳо мусоидат намекунад.

Монеаҳои асосӣ дар роҳи дастрасӣ ба хизматрасонии тиббӣ дар кишвари қабулқунанда инҳоянд: тарси депортатсия аз сабаби сирояти ВНМО, мансубият ба аҳолии асосӣ (корҳои тичорӣ чинсӣ ва истифодаи тазриқии маводҳои муҳадир), сатҳи пасти маълумот, огоҳии паст дар бораи ВНМО ва БРАҶГ, кори ғайриқонунӣ, набудани суғуртаи тиббӣ. Аммо мавҷудияти он низ на ҳама вақт дастрасиро ба кӯмаки тиббӣ қафолат медиҳад ва дастрасӣ ба муассисаҳои тиббии хусусӣ на ҳамеша қафолати гирифтани хизматрасонии тиббии беҳатар мебошад.

Дар Тоҷикистон ба ШВЗ аз тариқи қонун қафолати хизматрасонии тиббии ройгон барои табобат ва пешгирии сирояти ВНМО дар марказҳои пешгирӣ ва мубориза бо ВНМО/БПНМ дода шудааст. Доруҳои ЗРВ, ки тавассути грантҳои Ҳазинаи Глобалӣ харидорӣ мешаванд, омехтаанд гирифтагон осон ва таъсири кам доранд. Дар Федератсияи Руссия доруҳо аз ҳисоби бучети давлатӣ харидорӣ карда мешаванд, ки шояд сабаби худдорӣ аз табобати ЗРВ ба шаҳрвандони хориҷӣ бошад. Доруҳои ЗРВ дар Руссия дар дорухонаҳо ба фурӯш гузошта мешаванд ва хеле гарон ҳастанд.

Баланд бардоштани вазъи саломатии муҳочирони гирифтори ВНМО бархӯрди ҳамаҷониба – на танҳо ташкили дастрасӣ ба хизматрасониҳои тиббӣ, балки дастгирии иҷтимоиро низ тақозо мекунад, ки бо ҳамкорию муассири мақомоти давлатӣ, муассисаҳои тиббӣ ва ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ ба он ноил шудан мумкин аст.

Монеаҳо дар роҳи дастрасӣ ба кумакҳои тиббӣ дар Тоҷикистон тамбагузорию ва табъиз аз ҷониби қормандони соҳаи тиб ва дигарон, тарси ифшои мақом ва дастрасии маҳдуди хизматрасонӣ дар шабакаи умумии муассисаҳои тиббӣ мебошад.

Ҳамкориҳои фаромарзӣ дар соҳаи тандурустӣ байни созмонҳои Тоҷикистон ва кишварҳои қабулкунанда рушд ва коркарди минбаъдаро тақозо мекунад. То имрӯз ҳолатҳои ҳамкорӣ асосан дар сатҳи ташкилотҳои ҷамъиятӣ ҷудо карда шудаанд.

Таҳлили иқтисодии хароҷоти муолиҷаи як бемори сирояти ВНМО дар сценарияҳои гуногуни ёрии тиббӣ гузаронидашуда ғоидаи иқтисодиро аз нигоҳи бори гарони бҷети давлатии Тоҷикистон дар ин сценария бо оғози саривактсии ЗРВ ва табобати бемор дар сатҳи амбулаторӣ дар муқоиса бо модели табобати беморе, ки ЗРВ қабул намекунад, дар беморхона бо иловаи сирояти оппортунистӣ. Сценарияи аввал ҳам бо назардошти хароҷот ва ҳам бо назардошти вазъи саломатии беморон, дар муқоиса бо сценарияи дуюм, ки хароҷот 3 маротиба зиёдтар аст, оптималӣ ҳисобида мешавад.

Илова ба фарқияти назаррас дар хароҷоти табобат, инчунин муҳим аст, ки аз хатарҳои афзояндаи интиқоли ВНМО ба шарикон оғоҳӣ дошта бошед, ки дар навбати худ хароҷоти табобати ҳолатҳои нави ВНМО-ро зиёд мекунад.

ТАВСИЯҲО

Барои мақомоти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон:

Бо мақсади ба роҳ мондани ҳамкориҳои устувори фаромарзӣ дар доираи саломатии муҳоҷирон, идома додани муколама дар сатҳи сиёсӣ чӣхати осон кардани чораҳои қонунгузорӣ оид ба ШВЗ, новобаста аз кишвари пайдоиш, зарур аст.

Бо истифода аз иқтидори Федератсияи байналмилалӣи ҷамъиятҳои Салиби Сурх ва Ҳилоли Аҳмар, Созмони Байналмилалӣи Муҳоҷират, Созмони умумичаҳонӣи тандурустӣ барои ташкили муколамаҳои байниҳукуматӣ оид ба масъалаҳои муҳоҷират ва ВНМО.

Бо дарназардошти мавҷудияти Федератсияи Байналмилалӣи Ҷамъиятҳои Салиби Сурх ва Ҳилоли Аҳмар дар ҳама кишварҳо ва ҳамкориҳои муқарраршуда бо ташкилотҳои хидматрасонии ВНМО, дастгирии муҳоҷирони гирифтори ВНМО барои дастрас намудани кӯмаки тиббӣ дар кишварҳои таъиншуда тавассути намояндагиҳои Федератсия.

Барои беҳтар намудани дастрасии муҳоҷирон ба муолиҷа ва нигоҳ доштани риояи ЗРВ, дар доираи созишномаҳои байниҳукуматӣ дар соҳаи муҳоҷират ва қонуни намунавӣ ба наздикӣ қабулшуда «Дар бораи дастрасии баробар» дар сатҳи кишвар пешгирии пайдоиши сироятҳои оппортунистӣ зарур аст, оид ба пешгирӣ, ташхис ва табобати сирояти ВНМО дар кишварҳои ИДМ» масъалаи таъмини табобати ЗРВ-ро ҳам дар кишварҳои асли ва ҳам дар кишварҳои муҳоҷират баррасӣ мекунад.

Бо дарназардошти муқаррароти асосии қонуни намунавӣ, барои бастанӣ созишномаҳои байниҳукуматӣ оид ба эътирофи натиҷаҳои санҷиши ВНМО дар кишвари тавлидшуда аз ҷониби кишварҳои таъинот қор қардан зарур аст. Ташкили форумҳо, конфронсҳо, вохӯриҳо дар сатҳи байналмилалӣ барои ҳалли муштараки ин масъалаҳо.

Бо намояндагиҳои Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар кишварҳои асосӣ қабулқунанда ҳамкорӣ барқарор намояд. Барои онҳо мунтазам тренинҳо, вохӯриҳо бо ташкилотҳои хидматрасонии ВНМО-и кишварҳои қабулқунанда гузаронида, ба онҳо маводи иттилоотӣ оид ба сирояти ВНМО, сил ва БРАҶГ барои муҳоҷирони меҳнатӣ, аз ҷумла ба забони тоҷикӣ пешниҳод намоянд.

Ҳамкори байнисоҳавӣ:

Ташкили гурӯҳи корӣ оид ба масъалаҳои муҳоҷират ва ВНМО дар назди КМХ бо ҷалби мутахассисони Вазорати маориф ва илм, Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳоли, Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии ҷумҳурӣ Тоҷикистон, ташкилотҳои ҷамъиятии махсусгардонидашуда ва ташкилотҳои байналмиллалӣ барои таъмини ҳамкориҳои муассир ва қабули қарорҳои муштарак оид ба саломатии муҳоҷирон.

Таҳияи механизми санҷиши фарогирии муҳоҷироне, ки ба таври ғайрирасмӣ барои кор ба кишварҳои дигар мераванд. Бо дарназардошти вазъии молиявии муҳоҷирон имконият пайдо кунед, ки марказҳои мубориза бар зидди ВНМО ба муҳоҷирон хизматрасонии роӣғони ташхиси ВНМО расонанд ва бо ин васила фарогирии ташхисро на танҳо барои муҳоҷирони меҳнатӣ, балки дар маҷмӯъ аҳолии кишвар васеътар намоянд.

Бо мақсади коҳиш додани тамғагузори ва таъбиз нисбат ба ШВЗ аз ҷониби қормандони соҳаи тиб ва қормандони соҳаи муҳоҷират қорӣ намудани ин мавзӯ дар омӯзиши одоб ва муоширати қормандони соҳаи тиб дар сатҳи қоллеҷу донишгоҳҳои тиббӣ, инчунин дар машғулиятҳои таълимии қорқунони муассисаҳои хизмати маишии махсусгардондашуда ба роҳ монда шавад.

Бо истифода аз таҷрибаи Созмони байналмилалӣи меҳнати Тоҷикистон ва созмонҳои ғайридавлатӣи маҳаллӣ ҳамқорӣ бо муҳоҷирони эҳтимолӣ ва аҳли оилаҳои онҳо барои баланд бардоштани сатҳи огоҳии аҳоли оид ба беморӣи сил, сирояти ВНМО, гепатит ва БРАҶГ идома дода шавад.

Бо ҳамқорӣи созмонҳои давлатӣ, байналмиллалӣ ва ғайриҳуқуматӣ тадбирҳои дастгирии муҳоҷирони гирифтори ВНМО, ки аз муҳоҷирати дарозмуддат баргаштаанд ва оилаҳои онҳо, инчунин ворид намудани онҳо ба барномаҳои бозсозии иҷтимоӣ таҳия қарда шаванд.

Ташкили порталӣ яғонаи иттилоотӣи электронӣи муҳоҷирон ё аз порталӣ дар назди Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон мавҷудбуда, ки дар он ҷо қойгир қардани суроғаҳо ва рақамҳои телефонҳои ҳамаи ташкилотҳои хизматрасонӣи ВНМО (давлатӣ ва ғайридавлатӣ) зарур аст, инчунин робитаҳои диаспораҳо дар мамлақатҳои қабул ва Тоҷикистон.

Таҳияи харитаи роҳ барои муҳоҷирон, ки алгоритми амалқоро дар кишвари таъиншуда ҳангоми ошқор шудани ВНМО ё дигар мушқилоти саломатӣ пешбинӣ меқунад. Маълумотро дар порталӣ иттилоотӣи электронӣ қойгир қунед.

Бо дарназардошти он, ки чараёни асосии муҳочирони хориҷшаванда пеш аз сафар маълумоти заруриро намегиранд, механизми хавасмандгардонии муҳочиронро барои тамос бо марказҳои машваратӣ ба муҳочирон ва марказҳои таълимии пеш аз сафар дар Хадамоти муҳочират, ки курсҳои забонамӯзӣ, курсҳои тақмили ихтисос ва маълумоти пурра дар бораи ВНМО/БПНМ, БРАҶГ ва сил.

Бо мусоидати Вазорати маориф ва илм байни донишҷӯёне, ки барои таҳсил ба хориҷа мераванд, корҳои иттилоотӣ гузаронида, ба онҳо оид ба сирояти ВНМО ва дигар бемориҳо, усулҳои пешгирии онҳо маълумот дода шавад.

Бо ҷалби Кумитаи кор бо ҷавонон ва варзиши назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон маъракаҳои иттилоотӣ оид ба ВНМО/БПНМ ва БРАҶГ байни хонандагони синфҳои болоӣ ва байни ҷавонон пурзӯр карда шавад. Аз воситаҳои ахбори оммаи маҳаллӣ (радио ва телевизион), шабакаҳои иҷтимоӣ ва дигар воситаҳои иттилоотӣ истифода баред.

САРЧАШМАҲО ВА АДАБИЁТ

---

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муҳочират» аз 11 декабри соли 1999
2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мусоидат ба шугли аҳоли» аз 1 августи соли 2003.
3. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 1 феввали соли 1996, № 231.
4. Барномаи миллии муқовимат ба эпидемияи вируси норасоии масунияти одам ва синдроми норасоии масуният дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025, 27 феввали соли 2021, № 50
5. Кодекси тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 15 марти соли 2017 №712.
6. Созишномаи ҳамкорӣ дар соҳаи муҳочирати меҳнатӣ ва ҳифзи иҷтимоии муҳочирони меҳнатӣ аз 15 апрели соли 1994
7. Созишномаи ҳамкориҳои давлатҳои аъзои ИДМ дар мубориза бар зидди муҳочирати ғайриқонунӣ аз 6 марти 1998
8. Созишнома байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Федератсияи Руссия дар бораи тартиби будубоши шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар қаламрави Федератсияи Руссия аз 8 феввали соли 2013
9. Консепсияи сиёсати давлатии муҳочирати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 8 октябри соли 1998 № 411.
10. Консепсияи муҳочирати меҳнатии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ба хориҷа аз 9 июни соли 2001 № 242.
11. Стратегияи миллии муҳочирати меҳнатии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ба хориҷа барои солҳои 2011-2015.
12. Стратегияи миллии муҳочирати шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030
13. Стратегияи ҳифзи саломатии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2030
14. ВИЧ/СПИД дар Тоҷикистон. Баррасии миёнамӯҳлати Барномаи миллии мубориза бо ВНМО барои солҳои 2011-2015. СУТ , октябри 2013, С .63-64
15. Нақшаи стратегии Ташкилоти ҷамъиятии ҷумҳуриявии « Фонди СПИД Шарқу Ғарб – Тоҷикистон» барои солҳои 2017-2019, ш. Душанбе 2016

16. Ташкилотҳои ғайридавлатӣ ба Кумитаи СММ оид ба ҳуқуқи муҳоҷирони меҳнатӣ оид ба татбиқи Конвенсияи байналмиллалӣ оид ба ҳифзи ҳуқуқҳои ҳамаи муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзоёни оилаҳои онҳо аз ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳисобот медиҳанд. Душанбе, 2012
17. Таҳлили мушкилоти иҷтимоию иқтисодии муҳоҷирони қорӣ баргаштаи Ҷумҳурии Тоҷикистон. ТҶ «Маркази рушди инноватсионӣ». Душанбе, 2018
18. Болтаева М. Ҷумҳурии Тоҷикистон: Арзёбии устувории воқуниш ба ВНМО дар байни аҳолии асосӣ дар заминаи гузариш аз дастгирии Хазионаи глобалӣ ба маблағгузориҳои давлатӣ. Вилнюс, Литва; Ассотсиатсияи АвруОсиё оид ба қоҳиш додани зарар, 2021
19. Таҳлили ғаврии вазъи дастрасии муҳоҷирон ва оилаҳои онҳо ба хизматрасониҳои муқаммалӣ зидди бемории сил/БМР ва сил/ВНМО дар Тоҷикистон. USAID, Душанбе, 2016
20. Алимов А. Тамоюлҳои муҳоҷирати меҳнатӣ ва мушкилоти муҳоҷирони қорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Иқтисоди Тоҷикистон. 2019, № 3, с. 164
21. Гузориши Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи рафти иҷроӣ Барномаи миллии муқориза бар зидди эпидемияи вируси норасоии масунияти одам дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025, Душанбе, 2022
22. Таҳлили мушкилоти иҷтимоию иқтисодии муҳоҷирони меҳнати баргаштаи Ҷумҳурии Тоҷикистон// ИҶК ФС, ТҶ «Маркази рушди инноватсионӣ»// Душанбе, 2018, с.23
23. Бобоҷонов Р.М., Маҳмадбекзода М.Ш. Потенсиали институтсионалии таъмини равандҳои муҳоҷират дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Иқтисоди Тоҷикистон. № 1, 2022, саҳ. 157-164
24. Гузориши ҷаҳонии муҳоҷират. СБМ, 2020, саҳ. 237-238
25. Ҳадафҳои Тандурустӣ дар Тоҷикистон: татбиқи сиёсат ва тадбирҳо дар соҳаи тандурустӣ ва баланд бардоштани неқӯаҳволии аҳоли. Копенгаген: ТУТ/Аврупо; 2020. Иҷозатнома: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.
26. С. Рязанцев. Муҳоҷирати меҳнатӣ аз Осиёи Марказӣ ба Руссия дар шароити бӯҳрони иқтисодӣ.
<https://globalaffairs.ru/articles/trudovaya-migraczi-ya-iz-czentralnoj-azii-v-rossiyu-v-kontekste-ekonomicheskogo-krizisa/>
27. Т Абдуллоев, П Дюрич, Б Константинов, К. Гамельман. Ҷалби қомаи шаҳрвандӣ дар сохтори иҷтимоӣ. Варақаи заминавӣ - Тоҷикистон. БРСММ, 2016, саҳ.4

28. Ҳисобот дар бораи пешрафти кишвар - Тоҷикистон. Мониторинги глобалии эпидемияи БПНМ 2020. Душанбе, 2021
29. Вазъи муҳочират дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои соли 2020. Дар ин ҷо дастрас аст:
<https://e-cis.info/cooperation/3782/91011/>
30. Р.Курбонова , И.Бандаев ва М.Самуилова , « Вазъи саломатӣ ва ниёзҳои саломатии муҳочирони кории хориҷӣ дар Тоҷикистон», Cahiers d'Asie centrale [Онлайн], 27 | 2018,
<http://journals.openedition.org/asiacentrale/3925>
31. Тавсияҳои навшуда оид ба пешгирии ВНМО, таҳхис дар навзодон, оғози табобати зиддиретровирусӣ ва мониторинг. Созмони ӯмумиҷаҳонии тандурустӣ. 2021.
<https://www.who.int/publications/i/item/9789240022232>
32. Нишондиҳандаи стигма барои шахсони гирифтори ВНМО, Тоҷикистон, Гузориши таҳлилий, Душанбе, 2015, саҳ.56
33. Дробышевская Е.В., Пронин А.Ю., Жукова Е.В., Пит В.В., Сочнев А.С., Ватулян А.К. , Терин Д.Ф. , Шилова В.А. Сатҳи огоҳии муҳочирон аз Осӣи Марказӣ дар бораи сирояти ВНМО // Натиҷаи илмӣ. Ҷомеашиносӣ ва идоракунӣ. 2022. V. 8, № 1. С. 43-67. DOI: 10.18413/2408-9338-2022-8-1-0-5.
<http://rrsociology.ru/journal/article/2692/>.

Замимаи 1.
Баҳодиҳии сметаи хароҷоти солона барои ташҳиси амбулаторӣ
ва таботати шахсони гирифтори ВНМО

<i>Тартиб</i>	<i>Даврияти воридкардан дар як сол</i>	<i>Арзиш (бо доллари ИМА) барои як. Барои як муроҷиат, варианти - 1</i>	<i>Арзиш (бо доллари, ИМА) барои як. муроҷиат варианти - 2 (усули пӯшида ва мураккаб)</i>	<i>Арзиши умумӣ, (бо доллари ИМА) варианти - 1</i>	<i>Арзиши умумӣ (бо доллари ИМА) вариант – 2, (усули пӯшида ва мураккаб)</i>
Муоинаи мутахассиси беморҳои сироятӣ	4	0	0	0	0
Аланинаминотрансфераза (АЛТ)	4	0,87	1,17	3,50	4,66
Аспаратаминотрансфераза (АСТ)	4	0,87	1,17	3,50	4,66
Креатинин	4	0,97	1,46	3,88	5,83
Глюкоза	4	1,46	1,46	5,83	5,83
Сафедаи умумӣ	4	0,87	1,17	3,50	4,66
Ҳачми билирубин	4	0,78	1,07	3,11	4,27
Мочевина	4	1,07	1,07	4,27	4,27
Профили липидҳо - Липопротеинҳои зичии паст	2	1,55	1,55	3,11	3,11
Профили липидҳо - липидҳои бета	2	1,75	1,75	3,50	3,50
Профили липидҳо - Липопротеинҳои зичии баланд	2	1,17	1,17	2,33	2,33
Профили липидҳо - холестерин	2	1,17	1,17	2,33	2,33
Профили липидҳо - триглицеридҳо	2	1,55	1,55	3,11	3,11
Сифилис	1	1,17	2,43	1,17	2,43
Гепатити В	1	1,94	2,91	1,94	2,91
Гепатити С	1	1,94	2,91	1,94	2,91
Таҳлили умумии хун	4	1,26	1,75	5,05	6,99
РНҚ ВИЧ	2	19,90	19,90	39,81	39,81
Лимфоситҳои CD4	2	7,28	7,28	14,56	14,56
УМУМИ		47,57	52,91	106,41	118,16

Доруҳои зиддиретровирусӣ

	Даврияти солона	Арзиш (бо доллари ИМА) барои як. мурочиат	Арзиш (бо доллари ИМА) барои як курс	% ШВЗ, кабули ДЗРТ	Арзиши умумии
ABC/3TC + DTG 600mg/300mg+50mg			143	0,1%	668
AZT/3TC +DTG 300mg/150mg +50mg	12	9,40	113	2,0%	31073
AZT/3TC+ATV/r 300mg/150mg + 300mg/100mg	12	20,02	240	2,9%	44867
TDF/3TC/DTG 300mg/300mg/50mg	12	6,58	79	90,0%	663596
TDF/3TC/EFV 300mg/300mg/400mg	12	5,68	68	5,0%	31824
		56	645	100%	772028
Арзиши миёнаи табobati ВНМО барои як нафар дар як сол			83 доллари ИМА		
Рентгени қафаси сина	1	1,94	2	-	2
Аарзиши умумии миёнаи ташхис ва табobati ВНМО барои як нафар дар як сол			203,16 доллари ИМА (2093 сомонӣ) (қурби доллар дар рӯзи ҳисоб 10,3 сомонӣ)		

Замимаи 2.

Арзиши ёрии статсионарӣ барои бемори мубталои ВНМО, дар сурати набудани таъбаоти зиддиретровирусӣ, бемории оппортунистӣ инкишоф меёбад, ки бистариро тақозо мекунад

<i>Тартиб</i>	<i>Даврияти солона</i>	<i>Арзиш (бо доллари ИМА) барои як.</i>	<i>Арзиш (бо доллари ИМА) барои як.</i>	<i>Арзиши умумӣ (бо доллари ИМА) варианти - 1</i>	<i>Хароҷоти умумӣ (бо доллари ИМА) варианти - 2 (усули пӯшида ва мураккаб)</i>
Муоинаи мутахассиси бемориҳои сироятӣ	12	0	0	0	0
Рузҳои бистарӣ (мушоҳидаи ҳаррӯзаи бемор дар ҳучраи дукаса)	21	0	0	0	0
Муоинаи фтизиатр	12	0	0	0	0
Муоинаи пульмонолог	3	0	0	0	0
Муоинаи мутахассиси бемориҳои сироятӣ	12	0	0	0	0
<i>Таҳхис (таҳлил) Биохимия</i>					
Аланинаминоттрансфераза (АЛТ)	4	0,87	1,17	3,50	4,66
Аспаргатаминоттрансфераза (АСТ)	4	0,87	1,17	3,50	4,66
Креатинин	4	0,97	1,46	3,88	5,83
Глюкоза	4	1,46	1,46	5,83	5,83
сафедаи умумӣ	4	0,87	1,17	3,50	4,66
Ҳаҷми билирубин	4	0,78	1,07	3,11	4,27
Мочевина	4	0,97	1,17	3,88	4,66
Профили липидҳо - Липопротеинҳои зичии паст	2	1,55	1,55	3,11	3,11
Профили липидҳо - липидҳои бета	2	1,75	1,75	3,50	3,50
Профили липидҳо - Липопротеинҳои зичии баланд	2	1,17	1,17	2,33	2,33
Профили липидҳо - холестерин	2	1,17	1,17	2,33	2,33
Профили липидҳо - триглицеридҳо	2	1,55	1,55	3,11	3,11
Сифилис	1	1,17	2,43	1,17	2,43

<i>Тартиб</i>	<i>Даврияти солона</i>	<i>Арзиши (бо доллари ИМА) барои як.</i>	<i>Арзиши (бо доллари ИМА) барои як.</i>	<i>Арзиши умумӣ (бо доллари ИМА) варианти - 1</i>	<i>Хароҷоти умумӣ (бо доллари ИМА) варианти - 2 (усули пӯшида ва мураккаб)</i>
Обследование (анализы) Биохимия					
Гепатити В	1	1,94	2,91	1,94	2,91
Гепатити С	1	1,94	2,91	1,94	2,91
Таҳлили умумии хун	4	1,26	1,75	5,05	6,99
Таҳлили умумии пешоб	4	0,78	1,46	3,11	5,83
РНК ВИЧ (сарбории вирусӣ)	4	19,90	19,90	79,61	79,61
Лимфоситҳои CD4	4	7,28	7,28	29,13	29,13
Барангезандаи бемории сил, муайянкунии сифатии ДНК	2	9,37	14,56	18,74	29,13
Кишти балғам дар микобактерия сил	3	4,37	4,37	13,11	13,11
Омузиши ТВ-LAM	1	3,79	3,79	3,79	3,79
Кишти балғам дар микобактерия сил	1	11,65	11,65	11,65	11,65
Пневмоцист, муайянкунии сифатии ДНК	1	21,75	21,75	21,75	21,75
микробиологии (фарҳангӣ) хун барои безурётӣ бо муайян кардани ҳассосият ба доруҳои зиддимикробӣ ва зиддимикротикӣ ҳангоми ошкор шудани патоген	1	3,50	3,50	3,50	3,50
УМУМИ				236,02	261,65
Муоина (ташхис)					
Рентгени қафаси сина	4	1,94	1,94	7,77	7,77
Электрокардиография	6	0,87	1,17	5,24	6,99
Бронхоскопия	1	3,40	3,40	3,40	3,40
Томографияи компютери қафаси сина	1	15,53	24,27	15,53	24,27
Пунксияи бел	1	5,34	5,34	5,34	5,34
УЗИ холигоҳи шикам (чигар, гадуи зери меъда, пуфак, сипурз)	2	3,59	3,59	7,18	7,18
УМУМИ				44,47	54,95

<i>Тартиб</i>	<i>Даврияи солона</i>	<i>Арзиш (бо доллари ИМА) барои як.</i>	<i>Арзиш (бо доллари ИМА) барои як.</i>	<i>Арзиши умумӣ (бо доллари ИМА) варианти - 1</i>	<i>Ҳароҷоти умумӣ (бо доллари ИМА) варианти - 2 (усули пӯшида ва мураккаб)</i>
Муоина (тартибҳо) Табобат					
Доруҳои зиддиретровирусӣ (дар рӯзи ҳисоб, қурби доллар 10,30 сомонӣ)					
	<i>Даврияи солона</i>	<i>Арзиш (бо доллари ИМА) барои як.</i>	<i>Арзиш (бо доллари ИМА) барои як курс.</i>	Шумораи гирифтборони ВНМО, ки ТЗРВ қабул мекунад	Арзиши умумии
ABC/3TC + EFV60mg/30mg +200mg	12	19,80	238	83	19720,8
ABC/3TC+DTG60mg/30mg +50mg	12	13,60	163	125	20400
ABC+3TC+RAL 240ml+100mg	12	52,46	630	0	0
ABC/3TC+LPV/r 60/30 +100/25mg	12	52,46	630	20	12590,4
AZT+3TC+RAL 240+100+100mg-	12	11,00	132	3	396
AZT/3TC + EFV60mg/30mg +200mg	12	15,30	184	33	6058,8
AZT/3TC + LPV/r 60mg/30mg +100mg/25mg	12	47,96	576	4	2302,08
AZT/3TC+EFV300mg/150mg +200mg	12	15,60	187	12	2246,4
AZT/3TC+DTG60mg/30mg +50mg	12	9,10	109	27	2948,4
AZT/3TC+RAL60mg/30mg +100mg	12	6,00	72	11	792
TDF/3TC+DTG300mg/300mg +50mg	12	6,85	82	8927	733799,4
TDF/3TC+EFV300mg/300mg +200mg	12	13,05	157	93	14563,8
ТЗРВ умумӣ		263,18	3158,16	9338	815818,1
Арзиши миёнаи табобати ВНМО барои як нафар дар як сол				87 доллари ИМА	

<i>Тартиб</i>	<i>Даврияи солона</i>	<i>Арзиш (бо доллари ИМА) барои як.</i>	<i>Арзиш (бо доллари ИМА) барои як.</i>	<i>Арзиши умумӣ (бо доллари ИМА) варианти - 1</i>	<i>Хароҷоти умумӣ (бо доллари ИМА) варианти - 2 (усули пӯшида ва мураккаб)</i>
<i>Арзиши миёнаи табобати ВНМО барои як нафар дар як сол</i>			<i>87 доллари ИМА</i>		
Доруҳои зидди сил (ПТП) (табобат ё пешгирӣ)	1	49,51			49,51
Пешгирии бемории сил бо Ко- тримоксазол (10 таб.)	12	6,80			81,55
Табобати бемории сил бо Котримоксазол (10 таб.)	1	20,39			20,39
Пешгирии бемориҳои замбӯруг (Флуконазол барои CD4, аз 100 поён)	12	1,17			13,98
Пешгирии сирояти МАС (Азитромицин барои CD4 камтар аз 100)	12	1,55			18,64
Хароҷоти бистарӣ дар беморхона	21	1,64			34,54
ПЕШГИРИ ВА ТАБОБАТИ УМУМИИ БЕМОРИОИ ОПОРТУНИКИ		81,06	0	0	218,62
Арзиши умумии миёнаи ташхис ва табобати ВНМО барои як нафар дар як сол			623 доллари ИМА (6413 сомонӣ) (қурби доллар дар рӯзи ҳисоб 10,3 сомонӣ)		

Замимаи 3.

Тадқиқоти «Таҳлили вазъият ва иқтисодии муҳочират ва ёрии тибби вобаста ба ВНМО дар Тоҷикистон»

Дастур барои мусоҳибаҳои амиқи муҳочирони гирифтори ВНМО, ки мақоми худро дар муҳочират омӯхтаанд

Қисми 1. Маълумоти шахсӣ

Синну сол. Шаҳрвандӣ. Доштани душаҳрвандӣ. Маълумот. Вазъи оилавӣ / фарзандон. Дар муҳочират Шуморо, ки аз аъзоёни оилаи хонавода (хешовандон) ҳамроҳӣ карданд?

Қисми 2. Ҳаёт дар муҳочират

Шумо пеш аз муҳочират чӣ кор мекардед? Кадом сол ва чанд муддат дар муҳочират будед? Шумо дар кадом кишвар кор мекардед? Чаро шумо тасмим гирифтед, ки ба ин кишвар равед? Оё шумо расмӣ кор кардаед? Барои қонунигардонии иқомат ва кор кардан кадом ҳуҷҷатҳо доштед? Оё шумо барои гирифтани онҳо душворӣ кашидед? Оё кори шумо ба саломатӣ хатарнок буд? Оё шумо суғуртаи саломатӣ доштед?

Қисми 3. Барои муҳочироне, ки оид ба бемории худ дар муҳочират хабардор шудаанд.

Оё шумо пеш аз рафтан ба кишвари дигар мушкили саломатӣ доштед? Шумо чӣ гуна мушкилот доштед? Оё шумо дар кишвари муҳочир барои саломатии худ ба ёрии тиббӣ муроҷиат кардаед? Чаро шумо тасмим гирифтед, ки аз ташҳиси ВНМО гузаред? Оё ин шартӣ зарурӣ барои ба кор даромадан буд ё шумо бадшавии саломатии худро эҳсос кардед? Шумо кай ва дар кучо санҷиши мусбии ВИЧ гирифтед? Пас аз ташҳис чӣ шуд? Шуморо ба кучо фиристоданд? Бо шумо санҷиши пеш аз санҷиш ва пас аз он машваратҳо гузаронида шуда буд? Оё ба шумо ягон маълумот / тавсия дода шуд? Оё ба шумо ягон хел маълумот пешниҳод карда шуд? Вақте ки шумо фаҳмидед, ки гирифтори ВНМО ҳастед, аввалин фикрҳо ва эҳсосоти шумо чӣ гуна буд? Оё шумо дар ин бора бо касе сӯҳбат кардаед? Шумо аввал чӣ кор кардед? Оё шумо ба касе гуфтед? Оё шумо дар ин бора ба шарикӣ худ (падару модар, зан) гуфтед? Ҳолати ВНМО ба ҳаёти шумо чӣ гуна таъсир расонд? Оё ин ба нақшаҳои ба муҳочират мондан таъсир расонд? Оё ВНМО ба кори шумо, муносибататон бо одамоне, ки бо онҳо зиндагӣ мекардед, таъйир расонд? Аз замони натиҷаи ташҳисатон боз чанд вақт дар кишвари муҳочират будед? Чаро шумо тасмим гирифтед, ки ба кишвари худ баргардед? Ба қарори шумо чӣ таъсир расонд?

Қисми 4. Дастрасии ёрии тиббӣ дар давлати муҳочират.

Оё пас аз ташхис ба шумо ягон мушкилоти саломатӣ пайдо шуд? Он вақт шумо худро чӣ гуна ҳис мекардед?

Оё шумо ба ёрии тиббӣ муроҷиат кардаед? Хангоми зарурат табобат гирифтед? Оё шумо ягон бор дар вазъияте дучор шудаед, ки ба ёрии таъҷилий ниёз доштед?

Шумо кӯшиш кардед, ки оид ба ВНМО (табобат ва ART) муроҷиат кунед?

Агар ҳа, лутфан ба мо дар бораи ин таҷриба нақл кунед? Шумо бо кадом одамон ва ташкилотҳо тамос гирифтед ва кӣ ба шумо кӯмак кард?

Оё дар ҳаёти шумо одамон/ташкилотҳои буданд, ки дар ин давра ба шумо кӯмак карданд? Оё шумо дар он вақт бо дигар шахсони мубталои ВНМО вохӯрдед?

Қисми 5. Муносибати табибон

Муносибати табибон ва кормандони беморхонаҳо/дармонгоҳҳои давлатӣ нисбат ба муҳочиронро чӣ гуна шарҳ медиҳед?

Ягон маротиба ҳолатҳои буд, ки хангоми муҳочират дар муассисаҳои тиббӣ дар бораи гирифтории ВНМО хабар дода будед? Ин барои дастрасии шумо ба табобат таъсир расонд?

Бо сабаби гирифтории шумо ба ВНМО, ба шумо муносибати хуб карданд ва риояи махфиятро нигоҳ доштанд?

Қисми 6. Дастрасӣ ба хизматрасонии тиббӣ дар Тоҷикистон

Шумо имрӯз дар кадом кишвар сабти ном шудаед? Пас аз баргаштан аз муҳочират баъд аз чанд вақт шумо барои ёрии тиббӣ муроҷиат кардед? Ба кучо муроҷиат кардед?

Шумо имрӯз ба ёрии тиббӣ ниёз доред? Шумо чӣ гуна ёрии тиббӣ мегиред?

Наздикон ва ҳешовандонатон шумо дар бораи бемории ВНМО маълумот доранд? Кӣ шуморо аз оила (дӯстон, созмонҳои ғайридавлатӣ) дастгирӣ мекунад? Шумо чӣ гуна дастгирӣ мегиред?

Қисми 7. Нақшаҳои ҳаёт

Лутфан ба мо бигӯед, ки нақшаҳои шумо барои оянда чӣ гунаанд: шумо ният доред, ки дубора ба кор ё барои истиқомати доимӣ ба кишвари дигар равед?

Агар ҳа, он кадом кишвар аст ва чаро? Агар не, лутфан шарҳ диҳед, ки чаро?

Оё шумо мехоҳед дар охир чизе илова кунед / фаҳмонед ё аз ман пурсед?

Ташаккури зиёд!

Замимаи 4.

Тадқиқоти «Таҳлили вазъият ва иқтисодиёти муҳочират ва пешниҳоди хизматҳои тиббӣ оид ба ВНМО дар Тоҷикистон»

Дастур барои мусоҳибаҳои амиқ оид ба гирифтори ВНМО-и муҳочирон, ки мақоми худро пас аз ворид шудан ба Тоҷикистон фаҳмидааст

Қисми 1. Маълумоти шахсӣ

Синну сол. Шаҳрвандӣ. Доштани душаҳрвандӣ. Маълумот. Вазъи оилавӣ / фарзандон. Дар муҳочират туро аз аҳли хонавода (хешовандон) киҳо ҳамроҳӣ карданд?

Қисми 2. Ҳаёт дар муҳочират

Кадам сол ва чанд муддат дар муҳочират будед? Шумо дар кадом кишвар кор мекардед? Чаро шумо тасмим гирифтед, ки ба ин кишвар равед?

Шумо қонунӣ кор кардаед? Барои қонунигардонии иқомат ва кор кадом ҳуҷҷатҳо доред? Шумо барои гирифтани онҳо душворӣ доштед?

Оё кори шумо бо хатари саломатӣ алоқаманд буд? Оё шумо суғуртаи саломатӣ доред?

Қисми 3. Дастрасӣ ба хизматрасонии тиббӣ дар кишвари муҳочират

Оё дар вақти муҳочират ягон мушкили саломатӣ доштед? Он вақт шумо худро чӣ гуна ҳис мекардед?

Оё шумо барои гирифтани ёрии тиббӣ муроҷиат кардаед? Оё шумо ҳангоми зарурат таъбибат гирифтед? Оё шумо ягон бор дар вазъияте дучор шудаед, ки ба ёрии таъҷилий ниёз доред?

Муносибати табибон ва кормандони беморхонаҳои

давлатӣ/хусусӣ/дармонгоҳҳо нисбати муҳочиронро чӣ гуна шарҳ медиҳед?

Қисми 4. Барои муҳочироне, ки мақоми худро пас аз бозгашт аз муҳочират фаҳмиданд

Чаро шумо тасмим гирифтед, ки аз ташҳиси ВНМО гузаред? Шумо кай ва дар кучо санҷиши мусбии ВИЧ гирифтед? Пас аз аниқ гардидани натиҷаи ташҳис чӣ шуд? Шуморо ба кучо фиристоданд?

Шумо пеш аз тестгузаронӣ ва пас аз он машваратҳо доштед? Оё ба шумо ягон маълумот / тавсия дода шуд? Ба шумо ягон роҳи ҳалли таъбибат пешниҳод карда шуд?

Вақте ки шумо фаҳмидед, ки гирифтори ВНМО ҳастед, аввалин фикрҳо ва эҳсосоти шумо чӣ гуна буд? Оё шумо дар ин бора бо касе сӯҳбат кардаед?

Шумо аввал чӣ кор кардед? Оё шумо ба касе гуфтед? Оё шумо дар ин бора ба шарикӣ худ (падару модар, зан) гуфтед?

Лутфан, пас аз огаҳӣ шудан аз вазъи саломатии худ дар бораи зиндагии худ ба мо нақл кунед: шумо чӣ тавр барои пеш бурдани ҳаёт, манбаи маблағро дастрас менамояд? ВНМО ба кори шумо, муносибататон бо одамоне, ки бо онҳо зиндагӣ мекардед, таъсир расонд?

Қисми 5. Дастрасӣ ба хизматрасонии тиббӣ дар Тоҷикистон.

Шумо ҳоло оид ба ВНМО (табобат ва ART) дастрасӣ доред? Шумо бо кадом одамон ва ташкилотҳо тамос гирифтаед ва кӣ ба шумо кӯмак кард?

Шумо ягон маротиба вазъияте доштаед, ки бояд дар муассисаҳои тиббӣ дар бораи гирифтории ВНМО хабар диҳед? Оё он ба дастрасии шумо ба табобат таъсир расонд?

Оё бо сабаби ҳолати ВНМО ба шумо эҳтиромона ва бо махфият муносибат карданд?

Оё наздикон ва хешовандонатон ҳоло дар бораи бемории ВНМО маълумот доранд? Кӣ шуморо аз оила (дӯстон, созмонҳои ғайридавлатӣ) дастгирӣ мекунад? Шумо чӣ гуна дастгирӣ мегиред?

Қисми 6. Нақшаҳои ҳаёт

Лутфан ба мо бигӯед, ки нақшаҳои шумо барои оянда чӣ гунаанд: оё шумо ният доред, ки дубора ба кор равед ё барои истиқомати доимӣ ба кишвари дигар кӯчед?

Агар ҳа, он кадом кишвар аст ва чаро? Агар не, лутфан шарҳ диҳед, ки чаро?

Оё шумо мехоҳед дар охир чизе илова кунед / фаҳмонед ё аз ман пурсед?

Ташаккури зиёд!

Замимаи 5.

Тадқиқоти «Таҳлили вазъият ва иқтисодии муҳочират ва дастрасии ёрии тиббӣ оид ба ВНМО дар Тоҷикистон»

Дастур барои мусоҳибаҳои амиқ бо муҳочироне, ки пеш аз муҳочират гирифтори ВНМО буданд.

Қисми 1. Маълумоти шахсӣ

Синну сол. Шаҳрвандӣ. Доштани душаҳрвандӣ. Маълумот. Вазъи оилавӣ / фарзандон. Дар муҳочират туро аз аҳли хонавода (хешовандон) киҳо ҳамроҳӣ карданд?

Қисми 2. Ҳаёт дар муҳочират

Чӣ тавр шумо тасмим гирифтед, ки ба кишвари дигар кор кунед? Оё шумо дар бораи он фикр кардаед, ки чӣ тавр ба ТЗРВ содиқ мондан метавонед ва агар шумо ба ёрии тиббӣ ниёз доршта бошед, чӣ кор хоҳед кард?

Оё шумо қаблан пурсидаед, ки дар бораи вазъи ВНМО дар кишвари муҳочират ба кучо ва чӣ тавр муроҷиат кардан мумкин аст? Ин маълумотро кӣ ба шумо додааст?

Кадам сол ва чанд муддат дар муҳочират будед? Шумо дар кадом кишвар кор мекардед? Чаро шумо тасмим гирифтед, ки ба ин кишвар равед?

Оё шумо қонунӣ кор кардаед? Барои қонунигардонии иқомат ва кор кадом ҳуҷҷатҳо доред? Оё шумо барои гирифтани онҳо душворӣ доштед?

Дар бораи кори худ ба мо бигӯед: шумо чӣ кор кардед? Оё кори шумо бо хатари саломатӣ алоқаманд буд? Оё шумо суғуртаи саломатӣ доред?

Қисми 3. Дастрасӣ ба хизматрасонии тиббӣ дар кишвари муҳочират

Оё пас аз ворид шудан ба кишвари муҳочир дар саломатӣ ягон мушкилие доштед? Он вақт шумо худро чӣ гуна ҳис мекардед?

Оё шумо ба ёрии тиббӣ муроҷиат кардаед? Оё шумо ҳангоми зарурат таъбибат гирифтед? Оё шумо ягон маротиба дар вазъияте дучор шудаед, ки ба ёрии таъҷилий ниёз доред?

Оё шумо бо доруҳои ЗРВ таъмин ҳастед? Барои чанд вақт?

Оё шумо кӯшиши дастрасӣ ба хизматҳои ВНМО (таъбибат ва ЗРВ) доред? Агар ҳа, лутфан ба мо дар бораи ин таҷриба нақл кунед? Шумо бо кадом одамон ва ташкилотҳо тамос гирифтед ва кӣ ба шумо кӯмак кард?

Оё дар ҳаёти шумо одамон/ташкилотҳои буданд, ки дар ин давра ба шумо кӯмак карданд? Оё шумо дар он вақт бо дигар шахсони мубталои ВНМО вохӯрдед? Оё шумо аз имконоти ЗРВ дар кишвари шумо огоҳ будед? Оё шумо ҳоло ба онҳо дастрасӣ доред?

Қисми 4. Муносибати табибон

Муносибати табибон ва кормандони беморхонаҳо/дармонгоҳҳои давлатӣ нисбати муҳочиронро чӣ гуна шарҳ медиҳед?

Оё шумо ягон маротиба ҳолатҳое доштаед, ки хангоми муҳочират дар муассисаҳои тиббӣ дар бораи гирифтории ВНМО хабар медодед? Оё он ба дастрасии шумо ба таъсири расонд?

Оё бо сабаби ҳолати ВНМО ба шумо эҳтиром ва махфият муносибат карданд?

Қисми 5. Дастрасӣ ба хизматрасониҳои тиббӣ дар Тоҷикистон

Оё шумо пас аз баргаштан ба ватан таъсири ҷиддӣ ба хизматрасониҳои тиббӣ ва иҷтимоӣ дархост кардаед?

Шумо чӣ гуна ёриҳои тиббӣ мегиред? Шумо ба кадом ташкилотҳо муроҷиат мекунед?

Оё наздикон ва ҳешовандони шумо дар бораи бемории ВНМО хабар доранд?

Кӣ шуморо аз оила (дӯстон, созмонҳои ғайридавлатӣ) дастгирӣ мекунад?

Шумо чӣ гуна дастгирӣ мегиред?

Қисми 6. Нақшаҳои ҳаёт

Лутфан ба мо бигӯед, ки нақшаҳои шумо барои оянда чӣ гунаанд.

Оё шумо ният доред, ки дубора ба кор равед ё ба таври доимӣ ба кишвари дигар бикӯчед? Агар ҳа, он кадом кишвар аст ва чаро? Агар не, лутфан шарҳ диҳед, ки чаро?

Оё шумо мехоҳед дар охир чизе илова кунед / фаҳмонед ё аз ман пурсед?

Ташаккури зиёд!

Замимаи б.

Тадқиқоти «Таҳлили вазъият ва иқтисодии муҳочират ва дастрасии ёрии тиббӣ оид ба ВНМО дар Тоҷикистон»

Дастур барои мусоҳибаи амиқ бо коршиносон - кормандони ташкилотҳои ёрирасон, мутахассисони махсус ва духтурон.

Қисми 1. Маълумоти умумӣ дар бораи мушовир

Номи ташкилот, соҳаи мутахассис, собиқаи кор аз руи ихтисос, синну сол, маълумот.

Қисми 2. Хусусиятҳои ташкилот

Лутфан дар бораи ташкилоти худ ба мо бигӯед: соҳаи он чӣ гуна аст, созмон чанд вақт вучуд дорад, аудиторияи мақсаднок кист.

Муносибати ташкилоти шумо бо саломатии муҳочирон, бахусус муҳочирони гирифтори ВНМО чӣ гуна аст? Ин ташкилот то кай муҳочиронро дастгирӣ мекунад?

Қисми 3. Кӯмак ба муҳочирони гирифтори ВНМО

Муҳочирон ҳангоми бозгашт аз муҳочират чанд вақт барои дастгирӣ ба шумо муроҷиат мекунад? Оё муҳочирони хориҷӣ дар кишвари мо ба шумо тамос мегиранд? Муҳочирон аз ташкилоти шумо чӣ гуна огоҳ мешаванд?

Шумо ба мизочони худ чӣ гуна кӯмак (пешгирӣ, ташхис, машварат, дастгирии тиббӣ ва ҳуқуқӣ) мерасонед? Оё шумо дастгирии равонӣ доред, он чӣ гуна ташкил карда мешавад?

Қисми 4. Монеаҳо дар роҳи дастрасии муҳочирон ба хизматрасонии ВНМО

Муҳочирон бештар бо кадом мушкилот ба шумо муроҷиат мекунад? Ба назари шумо, хидматҳое, ки шумо пешкаш мекунад, то чӣ андоза ба ниёзҳои муҳочирон ҷавобгӯ аст? Барои ин чӣ монеаҳо вучуд доранд?

Оё шумо нисбати муҳочирони гирифтори ВНМО муомилаи беэҳтиромӣ ё таъбир аз сар гузаронидаед? Оё дар амалияи шумо барои мубориза бо тамғагузорӣ чораҳои муассир дида шудаанд? Оё дар шаҳри шумо табибон ва марказҳои беҳдошти барои муҳочирон вучуд доранд?

Масъалаи пардохти ташхису табобати муҳочирон чӣ гуна ҳал мешавад?

Қисми 5. Ҳамкорӣ бо созмонҳои дигар ва расонидани кӯмак дар кишварҳои муҳочират

Оё ягон созмоне вучуд дорад, ки шумо бо онҳо дар кӯмак ба муҳочирони гирифтори ВНМО дар кишварҳои муҳочир - дар Руссия/минтақаҳои АШОМ ҳамкорӣ мекунад? Оё шумо метавонед дар ҳолати зарурӣ шахсро ба дигар ташкилотҳо ва дигар мутахассисон (ба диаспораҳо, ташкилотҳои ҳуқуқӣ ва тиббӣ) муроҷиат кунед?

Оё шумо бо ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва мутахассисон барои кӯмак ба муҳочирон дар кишвари худ ҳамкорӣ мекунед? Оё шумо метавонед пас аз бозгашт ба кишвар барои пайваст шудан бо мутахассисони ҷирирасон кӯмак кунед? Агар ҳа, шумо чӣ гуна кӯмак мекунед?
Оё шумо ягон савол ё шарҳи иловагӣ доред, ки пеш аз анҷоми мусоҳиба мубодила кардан мехоҳед?

Ташаккур!

Замимаи 7.

Рӯйхати коршиносон – иштирокчиёни муҳочиза

1. **Самадов Баҳром Абдурузикович** - сардори шуъбаи муҳочирати Вазорати меҳнат, муҳочират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
2. **Чаъфаров Наврӯз Ҷунайдуллоевич** - сардори Раёсати Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
3. **Авгонов Зиёвуддин Тулфорович** - котиби КМХ
4. **Рухшона Қурбонова** - Созмони байналмилалӣ муҳочират
5. **Зухро Нурляминова** - муовини директори МД МҶ ВНМО оид ба табобат
6. **Пулод Ҷамолов** - Ташкилоти ҷамъиятии «СПИН плюс»
7. **Тахмина Хайдарова** - Ташкилоти ҷамъиятии «Шабакаи тоҷикистони занони мубталои ВНМО»
8. **Дилором Эгамбердиева** - Ташкилоти ҷамъиятии «Бузург»
9. **Баходур Хаитов** - Ташкилоти ҷамъиятии «Накукор»
10. **Фариштамоҳ Гулова** - Ташкилоти ҷамъиятии «Ташкилоти хайриявии ҷамъиятии «Имкониятҳои баробар»
11. **Юрий Авдеев** - Ташкилоти ҷамъиятии «Андеша ҳафт», Федератсияи Руссия